

Erciyes

ISSN 1300-4689

Aylık Fikir Sanat Dergisi

45
YIL

YIL:45

SAYI:530

ŞUBAT

2022

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. Bayram DÜRBİLMEZ

Genel Yayın Yönetmeni

Öğr. Gör. Mehmet BİLGEHAN

Halkla İlişkiler

Mehmet ÇAYIRDAĞ

Yaşar ELDEN

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN,

Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Dr. Ahmet KAYASANDIK,

Öğr. Gör. Mehmet BİLGEHAN

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniv.)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram DÜRBİLMEZ (Hacı Bektaş Veli Üniv.)

Prof. Dr. Kemal GÖDE (Süleyman Demirel Üniv. Emekli)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Niğde Ömer Halisdemir Üniv.)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniv., TDK Bşk.)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Üniv. Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Ege Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

(Not: Soyadlarına göre alfabe sırasıyla)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 532 725 37 13 -0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8

38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com.tr

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

alimgercel@gmail.com

*Gönül ve kültür Coğrafyamız ve Bağlamında
Türkiye'nin Milli Güvenliği ve Toprak Bütünlüğü*

Âlim GERÇEL.....1

Geçmişe Saygı Geleceğe Karşı Sorumluluktur

Mehmet BİLGEHAN.....7

İlkeli Duruş Hayat Pusulamız Olmalı

Mustafa Öğüt.....15

Güreşin Hası (Şiir)

Coşkun BOLAT.....23

Doğu Türklüğünde Etkili Bir Doğuş

Osman KARAKEBELİ.....24

Dizgi ve Tasarım

Mehmet BİLGEHAN -Hakan TOPUZOĞLU

www.erciyesdergisi.com.tr

İnternet Sayfasında Yayınlanmaktadır.

İndirme ücretsizdir, satılmaz!

Yazılarınızı

E-posta: mebilgehan@gmail.com

GÖNÜL VE KÜLTÜR COĞRAFYAMIZ BAĞLAMINDA “TÜRKİYE’NİN MİLLİ GÜVENLİĞİ VE TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜ”

Âlim GERÇEL

Özet

Türkiye, Türk dünyası içinde köklü bir medeniyet merkezi olup güvenliği fiziksel sınırların ötesinde kültürel ve manevi bağlarla şekillenir. Anadolu'nun stratejik konumu, Türkiye'yi Asya, Avrupa ve Afrika'nın kesişim noktasında bir köprü ve hedef haline getirir. Gönül coğrafyası, Selçuklu ve Osmanlı mirasıyla Türkiye'nin modern güvenlik politikalarını etkiler. Jeopolitik avantajlar ve riskler, enerji yolları, ticaret hatları ve göç güzergahlarıyla milli güvenliği şekillendirir. Kültürel zenginlik, Türkiye'nin toplumsal birliğini güçlendirirken ayrılıkçı hareketlere karşı bir avantaj olarak yönetilir. Enerji güvenliği, Karadeniz'deki doğal gaz rezervleri ve TANAP gibi projelerle Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığını destekler. Komşu ülkelerle ilişkiler, diplomasi ve kültürel bağlarla hem dostluk hem de gerilim kaynağıdır. Yumuşak güç unsurları, Türk dizileri ve TİKA projeleriyle Türkiye'nin bölgesel etkisini artırır. Göç hareketleri, güvenlik ve toplumsal uyum sorunları yaratırken Türkiye'nin Ortadoğu'daki liderliğini pekiştirir. Teknolojik gelişmeler, özellikle yerli savunma sanayii, Türkiye'nin askeri gücünü ve gönül coğrafyasındaki etkisini güçlendirir.

Anahtar kelimeler: gönül coğrafyası, milli güvenlik, toprak bütünlüğü, kültürel bağlar, jeopolitik konum, enerji güvenliği, yumuşak güç

Turkey's National Security and Territorial Integrity in the Context of Heartland and Cultural Geography

Abstract

Turkey, as a central hub of the ancient Turkish civilization within the Turkish world, has its security shaped not only by physical borders but also by cultural and spiritual ties. Anatolia's strategic position makes Turkey a bridge and a target at the crossroads of Asia, Europe, and Africa. The "gönül coğrafyası" (heartland geography), rooted in the Seljuk and Ottoman legacy, influences Turkey's modern security policies. Geopolitical advantages and risks, including energy routes, trade corridors, and migration pathways, shape national security. Cultural richness strengthens Turkey's societal unity while being managed as an advantage against separatist movements. Energy security, bolstered by Black Sea natural gas reserves and projects like TANAP, supports Turkey's economic independence. Relations with neighboring countries, balanced through diplomacy and cultural ties, serve as both a source of friendship and tension. Soft power elements, such as Turkish TV series and TİKA projects, enhance Turkey's regional influence. Migration movements create security and social integration challenges while reinforcing Turkey's leadership in the Middle East. Technological advancements, particularly in the domestic defense industry, strengthen Turkey's military power and influence within its heartland geography.

Keywords: heartland geography, national security, territorial integrity, cultural ties, geopolitical position, energy security, soft power

Giriş

Çağımızda Türkiye, Türk ve İslâm dünyası coğrafyası içinde köklü Türk medeniyetinin merkezidir ve Türkiye'nin güvenliği yalnızca fiziksel sınırlarla bağlı değildir. Türkiye'nin toprak bütünlüğü ise fiziksel olmanın ötesinde, ancak; kültürel ve manevi bir coğrafya da şekillenebilir.

Anadolu ve Rumeli coğrafyasında bulunan Türkiye konumu itibarıyla stratejik bir merkezdir. Türk milleti, bu coğrafyada hem savaşlarla hem de barışçıl etkileşimlerle kimliğini inşa etmiştir. Bulduğumuz coğrafyada Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde geniş bir gönül ve kültür coğrafyası inşa edilmiştir. Günümüzde bu durum Türkiye'nin fiziksel konumu ve gönül-kültür coğrafyası açısından her iki durumunda değerlendirildiği bir güvenlik anlayışına muhtaçtır. etkilemiştir. Bugün bile Balkanlar'dan Orta Asya'ya, Ortadoğu'dan Kafkaslar'a uzanan bu bağlar, Türkiye'nin güvenliğini ve toprak bütünlüğünü koruma misyonunu pekiştirir ve bu durum Türkiye'nin milli güvenliğinin görünmez ama vazgeçilmez bir kalkanıdır.

Türkiye, gönül ve kültür coğrafyası olarak belirlediğimiz bu coğrafyadaki jeopolitik konumu, bu

tarihi coğrafyanın bir yansımasıdır.

Bu konum, Türkiye'yi bulunduğu coğrafyada hem bir köprü hem de bir hedef haline getirir. Jeopolitik avantajlar kadar riskler de milli güvenliğin şekillenmesinde belirleyicidir.

Türkiye, Asya, Avrupa ve Afrika'nın kesişim noktasında yer alır. Bu durum, enerji yolları, ticaret hatları ve göç güzergahları üzerinde kontrol sağlar. Ancak aynı zamanda, komşu bölgelerdeki istikrarsızlıklar Türkiye'yi doğrudan etkiler. Suriye'deki iç savaş gibi olaylar, sınır güvenliğini tehdit ederken, Kafkaslar'daki gerilimler de domino etkisi yaratabilir. Karabağ Savaşı'nda Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği destek, gönül coğrafyasının güvenlik politikalarına nasıl entegre olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin toprak bütünlüğü, bu coğrafi konumun getirdiği fırsat ve tehditlerin iyi bir şekilde dengelenmesine ve değerlendirmesine muhtaçtır.

Türkiye'nin milli güvenliği, tarihsel mirasın modern politikalarla harmanlanmasıyla anlam kazanır. Gönül coğrafyası, bu mirasın canlı bir tezahürü olarak güvenlik stratejilerine yön verir. Tarihsel ve kültürel bağlar, Türkiye'yi yalnızca bir ulus-devlet olmaktan öteye gönül ve kültür coğrafyasında kurul-

muş bir görünmeyen bir devlet yapısına taşır.

İçinde bulunduğumuz coğrafya gönül ve kültür bağlarıyla birbirine bağlı olduğu için Türkiye'nin komşu devletlerle dini ve kültürel ortaklıklar bu bağı sonsuza kadar güçlendirmektedir. Bu bağlar, Türkiye'nin gönül ve kültür coğrafyamızda gücünü artırırken, aynı zamanda güvenlik politikalarında dayalı bir sorumluluk da yükler. Bu sorumluluk, gönül coğrafyamızda milli güvenliğin sağlanması, toprak bütünlüğünü korumanın yalnızca askeri değil, aynı zamanda diplomatik bir boyutu olduğunu da ortaya koyar.

Türkiye'nin milli güvenliğinin ve toprak bütünlüğünün gönül coğrafyasındaki temel taşlarından biri kültürel zenginliğimizdir. Bu zenginlik, gönül coğrafyasını birleştiren ortak değerler üzerine inşa edilmiştir. Kültür, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma mücadelesinde birleştirici bir güçtür. Türk kültürü Türkiye'de, farklı etnik ve dini toplulukların da şemsiye kültürü olarak önemli bir alan oluşturur ve yüzyıllardır bir arada yaşadığı farklı kültürlerle bir ebruli oluşturur. Bu çeşitlilik, Türk milletinin hoşgörüsü ile asırlardır şekillenmiştir. Ancak, bu zenginlik aynı zamanda ayrılıkçı hareketler tarafından istismar edilme riskini taşır. Devletimiz gönül coğrafyamızdaki, kültürel çeşitliliği bir tehdit değil, bir avantaj olarak yönetmeyi asırlardır başarmıştır. Gönül coğrafyamızdaki kültürel zenginlik, Türkiye'nin milli güvenliğini hem zorlaştıran hem de kolaylaştıran bir unsurdur. Bu bakımdan bu konu ülke yönetiminde gözardı edilmemelidir.

Türkiye'nin gönül hem dış hem de iç dinamiklerine de ışık tutar. Milli güvenlik, bu iç dinamiklerin sağlamlığıyla doğrudan ilişkilidir. Toplumsal birlik, toprak bütünlüğünün en güçlü teminatıdır. Türkiye, çok kültürlü yapısıyla bir arada yaşama kültürünü geliştirmiştir. Bu birlik, dış tehditlere karşı bir kalkan oluşturur. Ancak, iç bölünmeler ve kutuplaşmalar bu kalkanı zayıflatabilir. Eğitim sistemi ve ortak değerler, bu birliği pekiştiren en önemli araçlardır. Gönül coğrafyamız dış ve iç boyuta, Türkiye'nin güvenliğini koruma kapasitesini belirleyen en önemli unsurlardan bir haline gelir..

Enerji kaynakları ve ticaret yolları, Türkiye'nin milli güvenliğini doğrudan etkileyen unsurlardır. Yine, gönül coğrafyası, bu bakımdan da milli güvenliğimiz açısından stratejik bir rol oynar. Türkiye'nin enerji güvenliği, toprak bütünlüğünün ayrılmaz bir parçasıdır. Karadeniz'deki doğal gaz rezervleri ve Hazar Denizi'nden gelen boru hatları, Türkiye'yi bir

enerji merkezi haline getirmede önemlidir. Gönül coğrafyamızdan yapılan bu tür destekler, ekonomik bağımsızlığı artırırken, aynı zamanda dış baskıları da beraberinde getirir. Rusya, İran ve Irak gibi komşularla ilişkiler, bu kaynakların güvenliğini etkiler. TANAP projesi, Türkiye'nin gönül coğrafyasındaki Azerbaycan ile bağlarını güçlendirmiştir. Sonuç olarak, enerji politikaları, Türkiye'nin coğrafi ve kültürel avantajlarını güvenlik stratejisine dönüştürür.

Gönül coğrafyası, milli güvenlik ve Türkiye'nin toprak bütünlüğü açısından devamlı sınanması gereken bir üstünlüktür. Komşu ülkelerle ilişkilerin hem dostluk hem de gerilim kaynağı olduğunu unutmamalıyız. Komşularla kurulan bağlar, milli güvenliğin temel belirleyicilerindedir. Suriye'deki savaş, Türkiye'nin sınırlarını tehdit ederken, Yunanistan ile Ege'deki anlaşmazlıklar da gerilim yaratır. Türk dünyasıyla ilişkiler bir dayanışma alanı açar. Diplomasi, bu ilişkilerde dengeyi sağlamanın anahtarıdır. Libya ile yapılan deniz yetki anlaşması, Türkiye'nin Akdeniz'deki haklarını korumasını sağlamıştır. Bu nedenle, gönül coğrafyası, Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerinde stratejik öneme sahiptir.

Milli güvenlik, hem askeri güç hem de kültürel diplomasiyle korunur. Gönül coğrafyası, Türkiye'nin bu diplomasiyi etkin bir şekilde kullanmasını sağlar. bu bakımdan bugüç, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü destekleyen gizli bir silahtır. Türk dizileri, yardım kuruluşları ve eğitim programları, Türkiye'nin etkisini artırır. Balkanlar'dan Afrika'ya uzanan bu etki, Türkiye'yi bir cazibe merkezi yapar. Ancak, bu güç, yanlış politikalarla kolayca yıpranabilir. TİKA'nın Afrika'daki projeleri, Türkiye'nin gönül coğrafyasındaki prestijini artırmıştır. Kültürel diplomasi, gönül coğrafyamızdaki, milli güvenliğin sürdürülebilirliğini sağlar.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, Türk dünyasıyla bağlarını güçlendiren bir köprüdür. Bu bağlar, milli güvenlik ve toprak bütünlüğünün bölgesel bir boyutunu oluşturur. Türk dünyasının birliği, Türkiye'nin stratejik gücünü artırır. Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri, ortak dil ve kültürle Türkiye'ye yakın durur. Bu yakınlık, ekonomik ve askeri iş birliğini teşvik eder. Rusya ve Çin gibi aktörler bu birliği engellemeye çalışabilir. Türk Devletleri Teşkilatı, bu bağların kurumsallaşmasını sağlamıştır. Böylece, Türk dünyası, Türkiye'nin güvenlik politikalarında önemli bir dayanak haline gelir.

Göç hareketleri, Türkiye'nin milli güvenliğini derinden etkileyen bir olgudur. Gönül coğrafyası,

bu hareketlerin hem nedeni hem de sonucu olarak öne çıkar. Göç, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü hem tehdit eden hem de zenginleştiren bir unsurdur. Suriye'den gelen milyonlarca sığınmacı, güvenlik ve toplumsal uyum sorunları yaratır. Ancak, bu göçmenler aynı zamanda Türkiye'nin Ortadoğu'daki etkisini artırır. Devlet, göçü yönetirken hem insani hem de stratejik bir yaklaşım sergiler. Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu, Türkiye'nin bölgesel liderliğini pekiştirmiştir. Sonuç olarak, göç, gönül coğrafyasının güvenlik politikalarına karmaşık bir boyut katar.

Türkiye'nin milli güvenliği, teknolojik gelişmelerle yeniden tanımlanır. Gönül coğrafyası, bu gelişmelerin yayılmasında bir platform sunar. Teknoloji, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma kapasitesini artırır. Yerli savunma sanayii, İHA ve SİHA'lar gibi yenilikler, Türkiye'yi askeri açıdan güçlendirir. Bu teknolojiler, komşu bölgelerde de etkisini gösterir. Libya ve Azerbaycan'daki başarılar, Türk teknolojisinin gücünü kanıtlamıştır. Ancak, bu gelişmeler dış bağımlılığı azaltmayı gerektirir. Dolayısıyla, teknolojik bağımsızlık, gönül coğrafyasının güvenlik stratejilerinde kritik bir rol oynar.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, dini ve manevi değerlerle şekillenir. Bu değerler, milli güvenliğin toplumsal temelini oluşturur. Maneviyat, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruyan bir bağlayıcıdır. İslam, Türk milletinin ortak kimliğinin bir parçasıdır. Bu kimlik, Ortadoğu ve Balkanlar'daki Müslüman topluluklarla Türkiye'yi birleştirir. Ancak, bu bağlar bazen radikal gruplar tarafından suiistimal edilebilir. Devlet, bu riski dengeli politikalarla yönetmelidir.

Ekonomik istikrar, Türkiye'nin milli güvenliğinin vazgeçilmez bir unsurudur. Gönül coğrafyası, bu istikrarın bölgesel yayılımını destekler. Benim değerlendirmeme göre, ekonomi, toprak bütünlüğünü korumanın maddi temelidir. Türkiye, ticaret yollarında bir merkez olarak ekonomik gücünü artırır. Ancak, küresel krizler ve komşu ülkelerdeki istikrarsızlık bu gücü zedeleyebilir. Gönül coğrafyasındaki ülkelerle yapılan ticaret, bu riskleri azaltır. Türk müteahhitlerin Ortadoğu'daki projeleri, ekonomik bağları güçlendirmiştir. Böylece, ekonomi, Türkiye'nin güvenlik politikalarının sürdürülebilirliğini sağlar.

Türkiye'nin toprak bütünlüğü, uluslararası sistemdeki yerinden etkilenir. Gönül coğrafyası, bu sistemde Türkiye'yi bir aktör olarak konumlandırır. Uluslararası ilişkiler, milli güvenliğin dış boyutunu şekillendirir. NATO üyeliği, Türkiye'yi Batı ile bağ-

larken, Türk dünyasıyla ilişkiler Doğu'ya yöneltilir. Bu ikili konum, Türkiye'yi denge politikasına zorlar. Ancak, büyük güçlerin rekabeti Türkiye'yi hedef haline getirebilir. Rusya ile ilişkiler, hem iş birliğini hem de gerilimi barındırır. Sonuç olarak, gönül coğrafyası, Türkiye'nin küresel arenadaki duruşunu güçlendirir.

Türkiye'nin milli güvenliği, çevre sorunlarıyla da sınılanır. Gönül coğrafyası, bu sorunların bölgesel etkilerini yansıtır. Çevresel güvenlik, toprak bütünlüğünün yeni bir boyutudur. İklim değişikliği, su kaynaklarının azalması gibi sorunlar Türkiye'yi etkiler. Komşu ülkelerle su paylaşımı, gerilim yaratabilir. Ancak, bu sorunlar aynı zamanda iş birliği fırsatları sunar. Fırat ve Dicle nehirleri, Türkiye'nin Ortadoğu'daki stratejik gücünü artırır. Böylece, çevresel politikalar, gönül coğrafyasının güvenlik anlayışına entegre olur.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, genç nüfusun potansiyelini ortaya koyar. Bu potansiyel, milli güvenliğin insan kaynağını oluşturur. Gençlik, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma mücadelesinde kritik bir faktördür. Eğitimli ve bilinçli bir gençlik, devletin gücünü artırır. Ancak, işsizlik ve radikalleşme gibi riskler bu potansiyeli tehdit edebilir. Devlet, gençleri gönül coğrafyasının bir parçası olarak yetiştirmeyi hedefler. Yurtdışındaki Türk öğrencilerin burs programları, bu bağı güçlendirmiştir. Gençlik, Türkiye'nin güvenlik politikalarının geleceğini şekillendirir.

Türkiye'nin milli güvenliği ve toprak bütünlüğü, gönül ve kültür coğrafyasının birleşiminde Önemli Bir Değer Kazanır. Bu birleşim, Türkiye'yi benzersiz bir konuma yerleştirir. Türkiye'nin gücü, bu coğrafyanın sunduğu çok boyutlu olanaklardan gelir. Tarih, kültür, ekonomi ve jeopolitik unsurlar bir araya gelerek Türkiye'yi ayakta tutar. Ancak, bu unsurların dengelenmesi sürekli bir çaba gerektirir. Dış tehditler ve iç dinamikler, bu denge açısından önemlidir.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, tarihsel derinliğiyle milli güvenliğin temel taşlarından birini oluşturur. Bu derinlik, Türk milletinin güvenlik anlayışını köklü bir miras üzerine inşa eder. Tarihsel bağlar, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma iradesini güçlendiren bir dayanaktır. Anadolu, Hititlerden Bizans'a, Selçuklulardan Osmanlı'ya uzanan bir medeniyetler zinciridir. Bu zincir, Türk milletine hem bir kimlik hem de bir sorumluluk yükler. Osmanlı'nın geniş coğrafyada bıraktığı izler, bugün Türkiye'nin komşu halklarla ilişkilerini şekillendi-

rir. Bu ilişkiler, güvenlik politikalarında bir avantaj sağlarken, aynı zamanda dikkatli bir diplomasi gerektirir. Balkanlar'daki Osmanlı eserleri, Türkiye'nin bölgedeki kültürel etkisini sürdürmesini sağlar ve bu tarihsel miras, Türkiye'nin milli güvenliğinin görünmez bir kalkanıdır.

Jeopolitik konumu, Türkiye'yi gönül coğrafyasının stratejik bir merkezi yapar. Bu konum, milli güvenliğin hem fırsatlarını hem de risklerini belirler. Benim görüşüm, jeopolitiğin Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma mücadelesinde kilit bir rol oynadığıdır. Türkiye, üç kıtanın kesişim noktasında yer alır ve enerji yolları üzerinde bir köprü görevi görür. Bu avantaj, ekonomik ve askeri gücünü artırır. Ancak, komşu bölgelerdeki çatışmalar ve istikrarsızlıklar, sınırlarını tehdit eder. Suriye ve Irak'taki gelişmeler, bu risklerin somut bir göstergesidir. Suriye sınırındaki güvenlik operasyonları, jeopolitik zorunlulukların bir yansımasıdır. Dolayısıyla, Türkiye'nin jeopolitik konumu, güvenlik stratejilerinin temel belirleyicisidir.

Kültürel bağlar, Türkiye'nin gönül coğrafyasındaki etkisini pekiştirir. Bu bağlar, milli güvenliğin toplumsal ve diplomatik boyutunu güçlendirir. Kültür, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma kapasitesini artıran bir unsurdur. Türk milleti, Balkanlar'dan Orta Asya'ya uzanan geniş bir coğrafyada ortak dil, din ve geleneklerle bağ kurmuştur. Bu bağlar, Türkiye'nin gücünü destekler. Ancak, kültürel etkileşimler bazen dış müdahalelere açık hale gelebilir. Devlet, bu riskleri kültürel diplomasiyle dengeler. Yunus Emre Enstitüsü'nün faaliyetleri, Türkiye'nin kültürel etkisini küresel ölçekte yayar. Kültürel bağlar, milli güvenliğin sürdürülebilir bir temelidir.

Türkiye'nin milli güvenliği, iç dinamiklerin sağlamlığıyla doğrudan ilişkilidir. Gönül coğrafyası, bu dinamiklerin bir yansıması olarak toplumsal birliği etkiler. İç dayanışma, toprak bütünlüğünün en güçlü teminatıdır. Türkiye, çok kültürlü yapısıyla farklı toplulukları bir arada tutmayı başarmıştır. Bu birlik, dış tehditlere karşı direnci artırır. Ancak, etnik ve ideolojik ayrışmalar bu birliği tehdit edebilir. Devlet, ortak değerleri vurgulayarak bu riskleri yönetir. Cumhuriyetin kuruluşunda "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi, bu birliğin bir sembolü olmuştur. Böylece, iç dinamikler, Türkiye'nin güvenlik politikalarının başarısını belirler.

Enerji güvenliği, Türkiye'nin milli güvenliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Gönül coğrafyası, bu güvenliğin bölgesel bir perspektiften ele alınmasını sağlar.

Bana Enerji kaynakları, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma stratejisinde kritik bir rol oynar. Karadeniz'deki doğal gaz keşifleri, Türkiye'yi enerji bağımlılığından kurtarma potansiyeline sahiptir. Hazar Denizi'nden gelen boru hatları ise Türkiye'yi bir enerji merkezi yapar. Ancak, bu kaynaklar komşu ülkelerle rekabeti de beraberinde getirir. TANAP projesi, Azerbaycan ile iş birliğini güçlendirirken, Rusya ile ilişkileri etkilemiştir. Sonuç olarak, enerji güvenliği, Türkiye'nin coğrafi avantajlarını stratejik bir güce dönüştürür.

Türkiye'nin komşu ülkelerle ilişkileri, milli güvenliğin sınırdığı bir alandır. Gönül coğrafyası, bu ilişkilerin hem dostluk hem de gerilim kaynağı olduğunu gösterir. Benim değerlendirmeme göre, komşularla kurulan bağlar, toprak bütünlüğünün korunmasında belirleyicidir. Suriye'deki iç savaş, Türkiye'nin sınır güvenliğini tehdit ederken, Yunanistan ile Ege'deki anlaşmazlıklar da gerilim yaratır. Ancak, Türk dünyasıyla ilişkiler bir dayanışma alanı açar. Diplomasi, bu ilişkilerde dengeyi sağlamanın anahtarıdır. Libya ile yapılan deniz yetki anlaşması, Türkiye'nin Akdeniz'deki haklarını korumuştur. Bu nedenle, komşu ilişkileri, Türkiye'nin güvenlik politikalarında stratejik bir rehberdir.

Yumuşak güç, Türkiye'nin milli güvenliğini destekleyen önemli bir araçtır. Gönül coğrafyası, bu gücün etkin bir şekilde kullanılmasını sağlar. Kültürel diplomasi, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma mücadelesinde gizli bir silahtır. Türk dizileri, yardım kuruluşları ve eğitim programları, Türkiye'nin etkisini artırır. Balkanlar'dan Afrika'ya uzanan bu etki, Türkiye'yi bir cazibe merkezi yapar. Ancak, bu güç, yanlış politikalarla yıpranabilir. TİKA'nın Afrika'daki projeleri, Türkiye'nin gönül coğrafyasındaki prestijini artırmıştır. Sonuç olarak, yumuşak güç, milli güvenliğin sürdürülebilirliğini sağlar.

Türk dünyası, Türkiye'nin gönül coğrafyasındaki en güçlü bağlarından biridir. Bu bağlar, milli güvenlik ve toprak bütünlüğünün bölgesel bir boyutunu oluşturur. Türk dünyasının birliği, Türkiye'nin stratejik gücünü artırır. Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri, ortak dil ve kültürle Türkiye'ye yakın durur. Bu yakınlık, ekonomik ve askeri iş birliğini teşvik eder. Ancak, Rusya ve Çin gibi aktörler bu birliği engellemeye çalışabilir. Türk Devletleri Teşkilatı, bu bağların kurumsallaşmasını sağlamıştır. Böylece, Türk dünyası, Türkiye'nin güvenlik politikalarında önemli bir dayanak haline gelir.

Göç hareketleri, Türkiye'nin milli güvenliğini

derinden etkiler. Gönül coğrafyası, bu hareketlerin hem nedeni hem de sonucu olarak öne çıkar. göç, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü hem tehdit eden hem de zenginleştiren bir unsurdur. Suriye'den gelen milyonlarca sığınmacı, güvenlik ve toplumsal uyum sorunları yaratır. Ancak, bu göçmenler aynı zamanda Türkiye'nin Ortadoğu'daki etkisini artırır. Devlet, göçü yönetirken hem insani hem de stratejik bir yaklaşım sergiler. Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu, Türkiye'nin bölgesel liderliğini pekiştirmiştir. Sonuç olarak, göç, gönül coğrafyasının güvenlik politikalarına karmaşık bir boyut katar.

Teknolojik gelişmeler, Türkiye'nin milli güvenliğini yeniden şekillendirir. Gönül coğrafyası, bu gelişmelerin yayılmasında bir platform sunar. Benim açımdan, teknoloji, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma kapasitesini artırır. Yerli savunma sanayii, İHA ve SİHA'lar gibi yenilikler, Türkiye'yi askeri açıdan güçlendirir. Bu teknolojiler, komşu bölgelerde de etkisini gösterir. Libya ve Azerbaycan'daki başarılar, Türk teknolojisinin gücünü kanıtlamıştır. Ancak, bu gelişmeler dış bağımlılığı azaltmayı gerektirir. Dolayısıyla, teknolojik bağımsızlık, gönül coğrafyasının güvenlik stratejilerinde kritik bir rol oynar.

Dini değerler, Türkiye'nin gönül coğrafyasını şekillendiren önemli bir unsurdur. Bu değerler, milli güvenliğin toplumsal temelini güçlendirir. Maneviyat, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruyan bir bağlayıcıdır. İslam, Türk milletinin ortak kimliğinin bir parçasıdır. Bu kimlik, Ortadoğu ve Balkanlar'daki Müslüman topluluklarla Türkiye'yi birleştirir. Ancak, bu bağlar bazen radikal gruplar tarafından suistimal edilebilir. Devlet, bu riski dengeli politikalarla yönetir. Diyanet İşleri'nin yurtdışındaki faaliyetleri, bu manevi bağı güçlendirmiştir. Sonuç olarak, dini değerler, Türkiye'nin güvenlik anlayışında derin bir iz bırakır.

Ekonomik istikrar, Türkiye'nin milli güvenliğinin temel direklerinden biridir. Gönül coğrafyası, bu istikrarın bölgesel yayılımını destekler. Benim değerlendirmeme göre, ekonomi, toprak bütünlüğünü korumanın maddi temelidir. Türkiye, ticaret yollarında bir merkez olarak ekonomik gücünü artırır. Ancak, küresel krizler ve komşu ülkelerdeki istikrarsızlık bu gücü sınırlar. Gönül coğrafyasındaki ülkelerle yapılan ticaret, bu riskleri azaltır. Türk müteahhitlerin Ortadoğu'daki projeleri, ekonomik bağları güçlendirmiştir. Böylece, ekonomi, Türkiye'nin güvenlik politikalarının sürdürülebilirliğini sağlar.

Uluslararası sistem, Türkiye'nin milli güvenliğini doğrudan etkiler. Gönül coğrafyası, bu sistemde Türkiye'yi bir aktör olarak konumlandırır. Uluslararası ilişkiler, toprak bütünlüğünün dış boyutunu şekillendirir. NATO üyeliği, Türkiye'yi Batı ile bağlarken, Türk dünyasıyla ilişkiler Doğu'ya yönelir. Bu ikili konum, Türkiye'yi denge politikasına zorlar. Ancak, büyük güçlerin rekabeti Türkiye'yi hedef haline getirebilir. Rusya ile ilişkiler, hem iş birliğini hem de gerilimi barındırır. Sonuç olarak, gönül coğrafyası, Türkiye'nin küresel arenadaki duruşunu güçlendirir.

Çevre sorunları, Türkiye'nin milli güvenliğini yeni bir boyutta sınar. Gönül coğrafyası, bu sorunların bölgesel etkilerini yansıtır. Çevresel güvenlik, toprak bütünlüğünün önemli bir unsurudur. İklim değişikliği, su kaynaklarının azalması gibi sorunlar Türkiye'yi etkiler. Komşu ülkelerle su paylaşımı, gerilim yaratabilir. Ancak, bu sorunlar aynı zamanda iş birliği fırsatları sunar. Fırat ve Dicle nehirleri, Türkiye'nin Ortadoğu'daki stratejik gücünü artırır. Böylece, çevresel politikalar, gönül coğrafyasının güvenlik anlayışına entegre olur.

Genç nüfus, Türkiye'nin gönül coğrafyasındaki potansiyelini temsil eder. Bu potansiyel, milli güvenliğin insan kaynağını oluşturur. Gençlik, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma mücadelesinde kritik bir faktördür. Eğitimli ve bilinçli bir gençlik, devletin gücünü artırır. Ancak, işsizlik ve radikalleşme gibi riskler bu potansiyeli tehdit edebilir. Devlet, gençleri gönül coğrafyasının bir parçası olarak yetiştirmeyi hedefler. Yurtdışındaki Türk öğrencilerin burs programları, bu bağı güçlendirmiştir. Sonuç olarak, gençlik, Türkiye'nin güvenlik politikalarının geleceğini şekillendirir.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, eğitim politikalarına yön verir. Bu politikalar, milli güvenliğin uzun vadeli temelini oluşturur. Eğitim, toprak bütünlüğünü korumanın en etkili yollarından biridir. Türkiye, genç nesillere ortak tarih ve kültür bilinci aşlamayı amaçlar. Bu bilinç, toplumsal dayanışmayı artırır. Ancak, eğitimdeki eksiklikler bu hedefi zorlaştırabilir. Devlet, gönül coğrafyasındaki bağları eğitim yoluyla güçlendirir. Türkoloji bölümleri, Türk dünyasıyla akademik iş birliğini destekler. Dolayısıyla, eğitim, Türkiye'nin güvenlik stratejilerinin temel taşlarından biridir.

Askeri güç, Türkiye'nin milli güvenliğinin en somut göstergesidir. Gönül coğrafyası, bu gücün bölgesel etkisini artırır. Askeri kapasite, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma iradesini pekiştirir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, hem iç hem de dış tehditlere karşı caydırıcı bir rol oynar. Yerli savunma sanayii, bu gücü daha da artırır. Ancak, bu kapasite sürekli geliştirilmeyi gerektirir. Afrin Operasyonu, Türkiye'nin askeri gücünü sınavan bir başarıdır. Sonuç olarak, askeri güç, gönül coğrafyasının güvenlik politikalarında vazgeçilmez bir unsurdur.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, siber güvenlik alanında da etkisini gösterir. Bu alan, milli güvenliğin yeni bir sınırınıdır. Siber güvenlik, toprak bütünlüğünü korumanın modern bir gerekliliğidir.

Türkiye, dijital altyapısını güçlendirerek dış tehditlere karşı hazırlık yapar. Siber saldırılar, ekonomik ve toplumsal istikrarı hedef alabilir. Gönül coğrafyasındaki ülkelerle iş birliği, bu alanda da önemlidir. Türk savunma sanayininin siber güvenlik projeleri, bu kapasiteyi artırmıştır. Böylece, siber güvenlik, Türkiye'nin güvenlik stratejilerine yeni bir boyut katar.

Türkiye'nin milli güvenliği, bölgesel istikrarla yakından bağlantılıdır. Gönül coğrafyası, bu istikrarın sağlanmasında bir araçtır.

Bölgesel barış, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü korumanın ön koşuludur. Ortadoğu'daki çatışmalar, Türkiye'yi doğrudan etkiler. Diplomasi ve arabuluculuk, bu istikrarı sağlamada etkilidir. Ancak, büyük güçlerin müdahaleleri bu çabaları zorlaştırabilir. Türkiye'nin Katar krizindeki arabuluculuğu, bölgesel etkisini göstermiştir. Sonuç olarak, bölgesel istikrar, Türkiye'nin güvenlik politikalarının temel hedeflerinden biridir.

Küresel güç dengeleri, Türkiye'nin milli güvenliğini şekillendirir. Gönül coğrafyası, bu dengelerde Türkiye'ye bir manevra alanı sunar. Küresel aktörlerle ilişkiler, toprak bütünlüğünün korunmasında belirleyicidir. ABD ve Rusya gibi güçler, Türkiye'nin politikalarını etkiler. NATO üyeliği, bu ilişkilerde bir çapa görevi görür. Ancak, Türkiye bağımsız bir çizgi izlemeyi de hedefler. S-400 alımı, bu bağımsızlığın bir göstergesidir. Dolayısıyla, küresel dengeler, Türkiye'nin güvenlik stratejilerinde stratejik bir faktördür.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, turizm sektörüne de yansır. Bu sektör, milli güvenliğin ekonomik boyutunu destekler. Turizm, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma kapasitesini dolaylı yoldan artırır. Kültürel miras, milyonlarca turisti Türkiye'ye çeker. Bu etkileşim, Türkiye'nin yumuşak gücünü pekiştirir. Ancak, güvenlik tehditleri turizmi olumsuz etkileyebilir. Kapalıçarşı gibi tarihi mekanlar, Türkiye'nin

kültürel çekiciliğini artırır. Sonuç olarak, turizm, gönül coğrafyasının ekonomik ve toplumsal güvenliğe katkısını ortaya koyar.

Türkiye'nin milli güvenliği, tarım ve gıda güvenliğiyle de ilişkilidir. Gönül coğrafyası, bu alanda iş birliği fırsatları sunar. Gıda güvenliği, toprak bütünlüğünün temel bir unsurudur. Türkiye, verimli topraklarıyla kendi kendine yeterlilik hedefler. Ancak, iklim değişikliği ve su kıtlığı bu hedefi zorlaştırır. Komşu ülkelerle tarımsal iş birliği, bu riskleri azaltabilir. GAP projesi, Türkiye'nin tarımsal gücünü artırmıştır. Böylece, gıda güvenliği, Türkiye'nin güvenlik politikalarına entegre bir boyut kazandırır.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, sanat ve edebiyatla da şekillenir. Bu alanlar, milli güvenliğin kültürel boyutunu güçlendirir.

Sanat, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruyan birleştirici bir unsurdur. Türk edebiyatı ve müziği, gönül coğrafyasındaki halklarla bağ kurar. Bu bağlar, toplumsal dayanışmayı artırır. Ancak, kültürel üretimdeki eksiklikler bu etkiyi zayıflatabilir. Mevlana'nın eserleri, Türkiye'nin manevi etkisini küresel çapta yayar. Sonuç olarak, sanat, Türkiye'nin güvenlik anlayışında önemli bir rol oynar.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, spor aracılığıyla da birleşir. Spor, milli güvenliğin toplumsal boyutunu pekiştirir. Spor, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruyan bir dayanışma alanıdır. Futbol ve güreş gibi sporlar, Türk milletinin ortak tutkusudur. Bu tutku, gönül coğrafyasındaki halklarla bağ kurar. Ancak, sporun siyasallaşması bu etkiyi olumsuz etkileyebilir. Türk futbol kulüplerinin Balkanlar'daki taraftarları, bu bağtı güçlendirir. Sonuç olarak, spor, Türkiye'nin güvenlik politikalarında birleştirici bir güçtür.

Türkiye'nin milli güvenliği, altyapı yatırımlarıyla da korunur. Gönül coğrafyası, bu yatırımların bölgesel etkisini artırır. Altyapı, toprak bütünlüğünün maddi temelidir.

Ulaşım ve iletişim ağları, Türkiye'yi birleştirir. Bu ağlar, ekonomik ve askeri hareketliliği artırır. Ancak, bu yatırımların sürdürülebilirliği önemlidir. İstanbul Havalimanı, Türkiye'nin küresel bağlantılarını güçlendirmiştir. Böylece, altyapı, Türkiye'nin güvenlik stratejilerinin somut bir dayanağıdır.

Türkiye'nin gönül coğrafyası, insan hakları politikalarına da yansır. Bu politikalar, milli güvenliğin etik boyutunu şekillendirir. İnsan hakları, Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma meşruiyetini artırır. Türkiye'nin mültecilere ev sahipliği, insan hakları konusundaki duruşunu göstermiştir.

Özet:

nsanlık tarihi, ortak hafızayı oluşturarak toplumların kimliğini şekillendirir. Ortak hafıza, geçmişin olayları, kültürleri ve deneyimleri ile zenginleşir. Anadolu'nun çok katmanlı mirası, kimlik bilincini güçlendirir ve korunması gereken bir sorumluluktur. Geçmişin zaferleri ve yenilgileri, toplumların değerlerini yansıtır. Tarih, karar alma süreçlerinde bir pusula gibi yol gösterir. Fransız Devrimi, özgürlük ideallerini ve aşırılıkların sonuçlarını öğretir. Sanayi Devrimi, ilerlemenin yanı sıra çevre tahribatını ortaya koyar. Kültürel miras, aidiyet duygusunu pekiştirir ve evrensel insanlık tarihine katkı sağlar. Geçmişten ders almak, sürdürülebilir bir dünya için vazgeçilmezdir. Eski medeniyetlerin su yönetimi, modern sürdürülebilirlik çabalarına ilham verir. Tarihine sahip çıkan toplumlar, köksüzlük tehlikesinden kurtulur. Destanlar ve gelenekler, nesiller arasında bağ kurar. Geleceğe sorumluluk, bireysel ve kolektif çabalarla anlam kazanır. İklim değişikliği gibi sorunlar, iş birliğiyle çözülür. Geçmişin değerleri, modern dünyanın kaosunda denge sağlar. Teknolojik yenilikler, geçmişin bilgeliğiyle harmanlanmalıdır. Geçmişe saygı, kültürel mirası koruma çabasını güçlendirir. Tarih bilinci, geleceğin sağlam temeller üzerine kurulmasını sağlar. Geçmişin mirası, geleceğin fırsatlarını anlamlı kılar. Geçmişe saygı ve geleceğe sorumluluk, insanlığın ilerlemesinin anahtarıdır.

Anahtar Kelimeler: ortak hafıza, kimlik bilinci, kültürel miras, tarih bilinci, geçmişin dersleri, sürdürülebilirlik, aidiyet duygusu, kolektif sorumluluk, çevre tahribatı, gelenekler, toplumsal dayanışma, yenilikler, etik çerçeve, köksüzlük, geleceğin vizyonu

Abstract

Human history shapes collective identity by forming a shared memory. This shared memory is enriched by past events, cultures, and experiences. Anatolia's multilayered heritage strengthens identity consciousness and demands preservation. Past victories and defeats reflect societal values. History serves as a compass guiding decision-making processes. The French Revolution illustrates both the ideals of freedom and the consequences of extremism. The Industrial Revolution highlights progress alongside environmental degradation. Cultural heritage reinforces a sense of belonging and contributes to universal human history. Learning from the past is essential for sustainable development. Ancient civilizations' water management practices inspire modern sustainability efforts. Societies that embrace their history avoid the risk of rootlessness. Epics and traditions bridge generations. Responsibility for the future gains meaning through individual and collective efforts. Global issues like climate change require collaborative solutions. Past values provide balance amid modern chaos. Technological innovations should be integrated with historical wisdom. Respect for the past strengthens efforts to preserve cultural heritage. Historical consciousness ensures a solid foundation for the future. The legacy of the past makes future opportunities meaningful. Respect for the past and responsibility for the future are key to human progress.

shared memory, identity consciousness, cultural heritage, historical consciousness, lessons of the past, sustainability, sense of belonging, collective

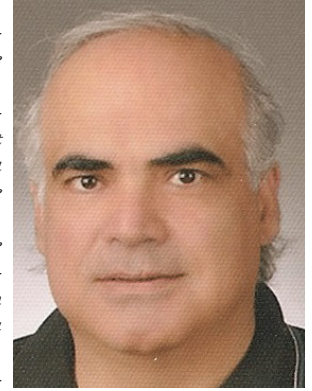
Keywords: collective memory, identity awareness, cultural heritage, historical awareness, lessons of the past, sustainability, sense of belonging, collective responsibility, environmental destruction, traditions, social solidarity, innovations, ethical framework, rootlessness, vision of the future

Giriş

İnsanlık tarihi, bir toplumun kimliğini şekillendiren en temel unsurlardan biri olarak ortak hafızanın temelini oluşturur. Bu ortak hafıza, geçmişteki olayların, kültürlerin ve deneyimlerin birikimiyle zenginleşir; bireylerin ve toplulukların kendilerini tanımalarına olanak tanır. Tarih boyunca yaşanan zaferler, yenilgiler ve kültürel gelişmeler, bir milletin karakterini ve değerlerini yansıtır. Örneğin, Anadolu'nun binlerce yıllık geçmişi, farklı medeniyetlerin izlerini taşıyarak bize çok katmanlı bir miras sunar. Bu miras, yalnızca gurur duyulacak bir varlık değil, aynı zamanda anlaşılması ve korunması gereken bir sorumluluktur. Ortak hafıza, bireyleri bir araya getiren bir bağ oluştururken, aidiyet duygusunu da güçlendirir. Böylece, geçmişten gelen bu birikim, geleceğe yönelik bir bilinç inşa etmenin ilk adımı haline gelir. Dolayısıyla, geçmiş anlamak ve ortak hafızayı canlı tutmak, kimliğimizi güçlendiren en önemli dayanaklardan biridir.

1. Tarih ve Ortak Hafızanın Rolü

Tarih boyunca atalarımızın başarıları ve hataları, bugün aldığımız kararlar için bir pusula gibi yol gösterir. Örneğin, Fransız Devrimi'nin 1789'da başlayan dalgaları, özgürlük ve eşitlik ideallerinin toplumu nasıl dönüştürebileceğini kanıtlarken, aynı zamanda aşırılıkların yıkıcı sonuçlarını da gözler önüne sermiştir. Eric Hobsbawm, bu devrimin, modern ulus-devletlerin oluşumunda bir dönüm noktası olduğunu ve sonraki nesillere hem ilham hem de uyarı sunduğunu belirtir. Devrimin başarıları, halkın iradesinin gücünü ortaya koyarken, giyotinlerin gölgesinde yaşanan kaos, dengesiz değişimlerin bedelini öğretir (Hobsbawm, 1962:17). Benzer şekilde, Sanayi Devrimi'nin teknolojik zaferleri bize ilerlemenin kapılarını açmış, ancak çevre tahribatı geleceği planlarken sorumlu davranmamız gerektiğini göstermiştir. Atalarımızın savaşlardaki stratejik yanlışları, barışın değerini anlamamıza yardımcı olurken, diplomasi zaferleri iş birliğinin gücünü hatırlatır. Geçmişten gelen bu dersler, politikacılardan bireylere kadar herkese, kararlarını tarihsel bir bilinçle şekillendirme fırsatı sunar. Neticede, tarih bize yalnızca geçmişi değil, geleceğimizi de nasıl inşa edeceğimize

dair bir harita çizer.

Geçmişe saygı, bir toplumun kimlik bilincini güçlendiren en önemli unsurlardan biridir. Kültürel mirasımız, tarih boyunca atalarımızın biriktirdiği deneyimlerin, sanatın, geleneklerin ve değerlerin bir yansıması olarak günümüze ulaşır. Bu mirası korumak, sadece eski eserleri saklamak değil, aynı zamanda o eserlerin taşıdığı anlamları anlamak ve gelecek nesillere aktarmaktır. Örneğin, bir halk türküsünde gizlenen duygular ya da bir tarihi yapıda saklı kalan yaşam izleri, bize kim olduğumuzu hatırlatır. Bu bilinç, modern dünyada bireylerin kökleriyle bağ kurmasını sağlayarak aidiyet hissini pekiştirir. Ayrıca, kültürel mirası koruma çabası, evrensel insanlık tarihine de katkıda bulunur. Sonuç olarak, geçmişe duyduğumuz saygı, hem bireysel hem de toplumsal kimliğimizin temel taşıdır ve bu mirası yaşatmak hepimizin ortak sorumluluğudur (Yılmaz, 2020:17). Gelecek ise, bugünden attığımız adımların bir yansıması olarak şekillenir ve bu bize büyük bir sorumluluk yükler.

2. Geçmişten Dersler: Tarihin Rehberliği

Geçmişten ders almak, sürdürülebilir bir dünya inşa etmenin temel koşullarından biridir. Tarih boyunca insanlık, doğayla uyum içinde yaşadığı dönemlerden çevreye zarar verdiği felaketlere kadar pek çok deneyim biriktirmiştir. Örneğin, eski medeniyetlerin su kaynaklarını koruma yöntemleri ya da tarım tekniklerinden bugün bile ilham alabiliriz. Öte yandan, sanayi devriminden bu yana artan çevre tahribatı, bize kontrolsüz büyümenin sonuçlarını açıkça göstermektedir. Bu dersler, enerji kullanımından atık yönetimine kadar modern politikaları şekillendirmede rehber olabilir. Ayrıca, geçmişteki hataları tekrarlamamak, kaynakların tükenmesini önleyerek gelecek nesillere yaşanabilir bir gezegen bırakma şansını artırır. Tarihin sunduğu bu bilgeliği, sürdürülebilir bir geleceğin kapısını aralamak için vazgeçilmez bir anahtardır.

Toplumlar, tarihlerine sahip çıkarak geleceğe umutla bakabilir ve köksüzlük tehlikesinden kurtulabilir. Geçmiş, bir milletin kimliğini şekillendiren olayların, mücadelelerin ve zaferlerin bir hazinesidir; bu hazineye sahip çıkmak, bireylerin kendilerini bir bütünün parçası olarak hissetmesini sağlar. Örneğin, destanlar, hikayeler ve geleneksel ritüeller, nesiller arasında bir köprü kurarak kültürel devamlılığı destekler. Tarihin yabancılaşan toplumlar ise aidiyet duygusunu yitirir ve modern dünyanın hızlı değişiminde savrulma riskiyle karşı karşıya kalır. Ayrıca, geçmişteki başarılar ve hatalar, geleceğe yönelik kararlar için bir pusula gö-

revi görür; bu da toplumu daha bilinçli ve güçlü kılar. Unutulmamalıdır ki, tarih bilinci olmayan bir toplum, köklerinden kopmuş bir ağaç gibi çürümeye mahkumdur. Tarihinin sahip çıkan toplumlar, hem geçmişten aldıkları güçle geleceğe umutla ilerler hem de köksüzlük tehlikesini bertaraf eder (Demir, 2021:19)

3. Geleceğe Yönelik Kolektif Sorumluluk

Geleceğe karşı sorumluluk, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif bir çaba gerektirir. Her bireyin günlük yaşamındaki küçük seçimleri, örneğin geri dönüşüm yapması ya da enerji tasarrufu sağlaması, çevresel etkiler açısından önemli bir fark yaratabilir. Ancak, bu çabalar tek başına yeterli değildir; çünkü iklim değişikliği, kaynakların tükenmesi gibi küresel sorunlar, toplumların bir araya gelerek ortak çözümler üretmesini zorunlu kılar. Devletler, sivil toplum kuruluşları ve bireyler arasındaki iş birliği, yenilenebilir enerji projeleri gibi büyük ölçekli girişimleri mümkün kılar. Ayrıca, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak, sadece bireylerin değil, tüm insanlığın ortak ahlaki yükümlülüğüdür. Örneğin, bir bölgedeki ormansızlaşmayı durdurmak için hem yerel halkın hem de uluslararası organizasyonların koordineli çalışması gerekir. Geleceğe yönelik sorumluluk, bireysel adımların kolektif bir vizyonla birleştiği zaman anlam kazanır ve bu birliktelik, sürdürülebilir bir dünya için umut vadeder.

4. Geçmişin Değerleri ve Modern Dünyada Denge

Geçmişin değerlerini anlamak, değişimlerin hızına ayak uydururken denge sağlar. Teknolojinin ve küreselleşmenin baş döndürücü hızıyla şekillenen modern dünyada, insanlar sıklıkla köklerinden kopma riskiyle karşı karşıya kalır. Ancak, geçmişte var olan dayanışma, sabır ya da doğayla uyum gibi değerler, bize bu kaotik ortamda bir çapa sunar. Örneğin, atalarımızın mevsim döngülerine saygı göstererek geliştirdiği tarım pratikleri, bugün bile sürdürülebilirlik arayışlarında yol gösterici olabilir. Aynı şekilde, aile ve topluluk bağlarını önemseyen geleneksel yaklaşımlar, bireyselliğin baskın olduğu çağda yalnızlaşmayı önleyebilir. Bu değerleri anlamak, yenilikleri reddetmek değil, onları geçmişin bilgeliğiyle harmanlayarak daha sağlam bir temel oluşturmaktır. Geçmişin değerlerine kulak vermek, değişimin hızına kapılmadan dengeli bir yaşam sürmenin anahtarıdır (Aydın, 2019:63).

Nihayetinde, geçmişe saygı ile geleceğe sorumluluk arasında kurulan bağ, insanlığın ilerlemesinin anahtarıdır. Geçmiş, bize atalarımızın başarılarını, ha-

malarını ve biriktirdiği bilgeliği sunarak bugünü anlamlandırılmamıza olanak tanır. Örneğin, eski uygarlıkların mimari teknikleri ya da toplumsal düzen anlayışları, modern dünyada hem estetik hem de işlevsel çözümler için ilham kaynağı olabilir. Öte yandan, geleceğe karşı duyduğumuz sorumluluk, bu mirası koruma ve geliştirme zorunluluğunu beraberinde getirir; çünkü kaynakların bilinçsizce tüketilmesi gibi hataları tekrarlamak yerine, sürdürülebilir bir dünya inşa etmek zorundayız. Geçmişten öğrenilen dersler, teknolojik yeniliklerle birleştiğinde, insanlık için daha adil ve dengeli bir gelecek tasarlanabilir. Bu bağ ne yalnızca nostaljiye saplanmayı ne de körü körüne ilerlemeyi savunur; aksine, ikisi arasında bir köprü kurar. Sonuç olarak, geçmişe saygı ve geleceğe sorumluluğun uyumu, insanlığın hem köklerine tutunarak hem de ileriye güvenle yürümesini sağlar (Türkmen, 2018: 92).

5. Geçmişe Saygı ve Geleceğe Sorumluluk Arasındaki Bağ

Geçmişe duyulan saygı, bir toplumun kültürel mirasını koruma ve kimlik bilincini güçlendirme çabalarının temelini oluşturur (Turan, 2008: 45). Tarih boyunca, kültürel miras unsurları bir milletin değerlerini, geleneklerini ve yaşam biçimini yansıtarak bireylerin aidiyet duygusunu pekiştirir. Örneğin, mimari yapılar, edebiyat eserleri ve halk gelenekleri gibi unsurlar, geçmişten günümüze aktarılan birer köprü görevi görerek insanların kökenleriyle bağ kurmasını sağlar. Bu mirasın korunması, yalnızca nostaljik bir çaba değil, aynı zamanda gelecek nesillere kimlik bilincini aşılacak için vazgeçilmez bir adımdır. Özellikle genç nesillerin, bu değerleri tanıyarak kendilerini bir bütünün parçası olarak görmesi, toplumsal dayanışmayı da artırır. Sonuç olarak, geçmişe saygı göstermek, kültürel mirasımızı yaşatarak kimlik bilincimizi güçlendirmenin en etkili yoludur.

Geleceğe karşı sorumluluk, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda toplumların ortak çabasıyla şekillenir. Bireyler, günlük yaşamlarında çevreye duyarlı seçimler yaparak, enerji tasarrufu sağlayarak ve sürdürülebilir alışkanlıklar benimseyerek bu sorumluluğun bir parçası olabilir. Ancak, bu çaba yalnızca bireysel düzeyde kaldığında sınırlı bir etki yaratır; kolektif bilinç ve iş birliği, büyük ölçekli değişimlerin temelini oluşturur. Toplumlar, çevre politikalarını destekleyerek, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak ve eğitim yoluyla farkındalığı artırarak geleceği koruma yolunda daha etkili adımlar atabilir. Hannah Arendt'in "İnsanlık Durumu" adlı eserinde belirttiği gibi, insan

eylemlerinin kolektif niteliği, dünyayı dönüştürme gücüne sahiptir ve bu, ortak sorumluluk bilinciyle birleştiğinde anlam kazanır (Arent, 2019: 234). Bireysel ve kolektif çabaların bir araya gelmesi, geleceğe dair umut vaat eden bir miras bırakmanın en güçlü yoludur.

Geçmişten ders almak, sürdürülebilir bir dünya inşa etmek için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Tarih boyunca insanlık, doğal kaynakların aşırı tüketimi, çevre kirliliği ve toplumsal eşitsizlikler gibi hatalarla karşı karşıya kalmış; bu deneyimlerin sonuçları, bugün karşılaştığımız iklim krizi ve biyoçeşitlilik kaybı gibi sorunların temelini oluşturmuştur. Örneğin, Sanayi Devrimi'nin yol açtığı yoğun fosil yakıt kullanımı, atmosferdeki karbon salımını artırarak küresel ısınmayı tetiklemiş ve bu durum, bize kaynak kullanımında ölçülü olmanın önemini göstermiştir. Yuval Noah Harari'nin Sapiens: İnsanlığın Kısa Bir Tarihi adlı eserinde vurguladığı üzere, geçmişteki hatalarımız, geleceği şekillendirmek için bir rehber niteliğindedir ve bu dersler, teknolojik ilerlemeyi doğayla uyumlu hale getirme fırsatını sunar. (Harari, 2015: 87). Ayrıca, geçmişteki tarım toplumlarının çevreyle uyumlu yaşam pratikleri, modern dünyada sürdürülebilir modeller geliştirmek için ilham kaynağı olabilir. Sonuç olarak, tarihin bize sunduğu bu öğretileri göz ardı etmeden hareket etmek, daha yaşanabilir bir dünya yaratmanın anahtarıdır.

Toplumlar, tarihlerine sahip çıkarak geleceğe umutla bakabilir ve köksüzlük tehlikesinden kurtulabilir. Geçmiş, bir toplumun kimliğini şekillendiren temel unsurlardan biridir; ortak hafıza, değerler ve deneyimler, bireyleri bir arada tutan görünmez bir bağ oluşturur. Tarihine sahip çıkan toplumlar, geçmişteki başarılarından ilham alarak geleceğe yönelik hedefler belirleyebilir ve zorluklar karşısında dayanıklılık gösterebilir. Örneğin, savaşlar veya krizler gibi zorlu dönemlerden geçen milletler, bu deneyimlerden aldıkları derslerle daha bilinçli bir şekilde yeniden inşa süreçlerine girebilmiştir. Eric Hobsbawm'un Milletler ve Milliyetçilik adlı eserinde ifade ettiği gibi, tarih, toplumların süreklilik duygusunu pekiştiren bir araçtır ve bu, modern dünyada kimlik bunalımına karşı bir kalkan sağlar (Hobsbawm: 2006: 12). Dahası, geçmişini unutan toplumlar, aidiyet eksikliği ve kültürel yozlaşma riskiyle karşı karşıya kalır. Sonuç olarak, tarihe sahip çıkmak, toplumların hem köklerine tutunmasını hem de geleceğe güvenle ilerlemesini sağlayan vazgeçilmez bir adımdır.

Geçmişin değerlerini anlamak, değişimlerin hızına

ayak uydururken denge sağlar. Günümüz dünyasında teknolojinin ve küreselleşmenin getirdiği hızlı dönüşümler, toplumları köklü değişimlere zorlarken, bu süreçte geçmişten gelen gelenekler ve değerler bir pusula işlevi görür. Örneğin, aile yapısı, dayanışma ve doğayla uyum gibi kadim değerler, modern yaşamın bireysellik ve tüketim odaklı yapısına karşı bir denge unsuru olarak öne çıkar. Zygmunt Bauman'ın Akışkan Modernite adlı eserinde belirttiği gibi, sürekli değişim içinde olan bir dünyada, geçmişin sunduğu anlam ve süreklilik hissi, insanların kimliklerini korumasını ve yitip gitme korkusunu yenmesini sağlar (Bauman, 2018: 45). Ayrıca, geçmişin bilgeliği, yenilikleri değerlendirirken aceleci kararlardan kaçınarak daha sağlam temeller üzerine inşa yapma imkânı sunar. Bu bağlamda, tarih boyunca geliştirilen etik ve toplumsal normlar, bugünün kaotik hızına karşı bir sığınak oluşturabilir. Geçmişin değerlerini anlamak, değişim rüzgârlarında savrulmadan ilerlemek için vazgeçilmez bir denge noktasıdır.

Nihayetinde, geçmişe saygı ile geleceğe sorumluluk arasında kurulan bağ, insanlığın ilerlemesinin anahtarıdır. Geçmiş, insanlığın birikimlerini, başarılarını ve hatalarını barındıran bir hazine olarak, bize kim olduğumuzu hatırlatır ve geleceğe yönelik adımlarımızı bilinçli bir şekilde atmamızı sağlar. Örneğin, endüstriyel gelişmelerin çevresel yıkıma yol açtığını geçmişten öğrenerek, bugün sürdürülebilir teknolojilere yönelmek mümkün hale gelmiştir. Anthony Giddens'in Modernliğin Sonuçları adlı eserinde vurguladığı gibi, geçmişle kurulan bu ilişki, modern toplumların değişimle başa çıkarken köklerinden kopmamasını ve geleceğe dair bir vizyon geliştirmesini sağlar (Giddens, 2014: 62). Aynı zamanda, geleceğe karşı duyulan sorumluluk, bu birikimi koruma ve geliştirme motivasyonu yaratır; böylece nesiller arası bir dayanışma ortaya çıkar. Bu denge, teknolojik yeniliklerin etik bir çerçeveye oturtulmasında da kritik bir rol oynar. Geçmişe saygı ve geleceğe sorumluluk arasındaki bu uyum, insanlığın hem tarihsel mirasını onurlandırmasını hem de ileriye dönük bir uygarlık inşa etmesini mümkün kılar.

6. Tarih Bilinci ve Geleceğin İnşası

Tarih bilinci, geleceği şekillendiren kararların daha sağlam temellere oturmasını sağlar. İnsanlık, geçmişte yaşadığı olaylardan çıkardığı derslerle, bugünün karmaşık sorunlarına daha bilinçli çözümler üretebilir; bu, toplumsal ve bireysel karar alma süreçlerinde bir rehber görevi görür. Örneğin, 20. yüzyılın savaşları ve ekonomik krizleri, uluslararası iş birliği ve çevre poli-

tikalarının önemini ortaya koymuş, böylece bugünün küresel anlaşmaları için bir zemin hazırlamıştır. Benedict Anderson'ın Hayali Cemaatler adlı eserinde belirttiği gibi, tarih bilinci, toplumların ortak bir geçmiş üzerinden kendilerini anlamalarını ve geleceğe yönelik kolektif bir irade geliştirmelerini sağlar (Anderson, 2016: 19). Bu bilinç, geçmişteki hataları tekrarlamaktan kaçınarak yenilikçi ve sürdürülebilir stratejiler oluşturulmasına katkıda bulunur. Dahası, tarih, kültürlerin sürekliliğini koruyarak kararların uzun vadeli faydalara dayanmasını mümkün kılar. Sonuç olarak, tarih bilinci, geleceğin belirsizliklerine karşı bir dayanak noktası sunarak insanlığın sağlam adımlarla ilerlemesine olanak tanır.

Geçmişin mirası, geleceğin fırsatlarını anlamlı kılan bir rehberdir. Tarih boyunca biriken bilgi, sanat ve kültür, bugünün yeniliklerini değerlendirirken bir bağlam sunar ve bu, geleceğe yön veren kararların derinlik kazanmasını sağlar. Örneğin, Rönesans döneminin bilimsel keşifleri, modern teknolojinin temelini oluşturmuş ve bize ilerlemenin sürekliliğini göstermiştir. Eric Hobsbawm'un Milletler ve Milliyetçilik adlı eserinde vurguladığı gibi, geçmişin mirası, toplumların kimliklerini ve amaçlarını anlamlandırmalarına yardımcı olur. Bu miras, aynı zamanda doğayla uyumlu yaşam pratikleri gibi unutulmuş değerleri yeniden keşfetme fırsatı verir (Hobsbawm, 2006: 12). Gelecekteki olasılıkları anlamlı kılmak, ancak bu birikimi rehber edinerek mümkün olur. Geçmişin mirası, insanlığın geleceğe yönelik adımlarını daha bilinçli ve anlamlı bir şekilde atmalarını sağlayan bir yol haritasıdır.

Gelecek nesillere bırakılacak en büyük hazine, korunmuş bir geçmiş ve yaşanabilir bir dünyadır. Geçmişin kültürel ve doğal mirasını korumak, yeni nesillere kimliklerini tanıma ve kendilerini geliştirme şansı sunar. Örneğin, antik şehirlerin restorasyonu veya biyoçeşitliliğin korunması, hem tarihsel hem de çevresel bir miras olarak geleceğe aktarılır. Hannah Arendt'in İnsanlık Durumu adlı eserinde belirttiği gibi, insan eylemlerinin sürekliliği, dünyayı yaşanabilir kılan bir sorumluluk bilinciyle mümkündür. Bu, sadece tarihi eserleri değil, aynı zamanda temiz hava ve su gibi temel kaynakları da kapsar. (Arendt, 2019: 234) Gelecek nesiller, bu miras sayesinde hem kökleriyle bağlantı kurabilir hem de sürdürülebilir bir yaşam sürebilir. Geçmişin ve doğanın korunması, insanlığın geleceğe bırakabileceği en değerli hediyedir.

Geçmişe duyulan saygı, bugünün kaosunda yön bulmamıza yardımcı olur. Modern dünyanın hızı ve

belirsizliği, bireyleri ve toplumları kimlik krizine sürüklerken, tarih bu fırtınada bir demir atar. Örneğin, geleneksel değerler ve hikayeler, insanlara aidiyet hissi vererek günümüzün karmaşasında bir sığınak sunar. Zygmunt Bauman'ın Akışkan Modernite adlı eserinde ifade ettiği gibi, geçmiş, sürekli değişen dünyada anlam ve süreklilik arayanlar için bir dayanak sağlar. Bu saygı, aynı zamanda geçmişten gelen bilgelikle bugünün sorunlarına çözüm aranmasını teşvik eder. Kaotik bir çağda, tarih bize hem kim olduğumuzu hem de nereye gitmemiz gerektiğini hatırlatır (Bauman, 2018: 45). Geçmişe saygı duymak, bugünün belirsizliklerinde yolumuzu bulmamızı sağlayan bir pusuladır.

Sorumluluk bilinci, geçmişin hatalarını tekrarlamadan geleceği inşa etmeyi mümkün kılar. Tarih, insanlığın çevre tahribatı ve savaşlar gibi yıkıcı hatalarını gözler önüne serer; bu dersler, bilinçli bir yaklaşımla geleceğin farklı şekillendirilmesine olanak tanır. Örneğin, fosil yakıtların aşırı kullanımı geçmişte iklim değişikliğine yol açmış, bu da yenilenebilir enerjiye geçişi zorunlu kılmıştır. Yuval Noah Harari'nin Sapiens adlı eserinde belirttiği gibi, geçmişteki hatalar, geleceği şekillendirmek için bir rehber niteliğindedir. Bu bilinç, bireyleri ve toplumları, sürdürülebilir ve adil bir dünya yaratma yönünde motive eder. Ayrıca, sorumluluk, geçmişten gelen emanetleri koruma görevini de içerir. Sonuç olarak, geçmişin hatalarından ders alan bir sorumluluk bilinci, daha sağlam bir geleceğin temelini atar (Harari, 2015:87).

Tarihine sahip çıkmayan toplumlar, geleceğe dair vizyon geliştirmekte zorlanır. Geçmiş, bir toplumun kimliğini ve değerlerini şekillendiren temel bir unsurdur; bu bağ koparsa, ortak bir amaç oluşturmak güçleşir. Örneğin, kültürel mirasını yitiren topluluklar, modern dünyada yönlerini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalır. Eric Hobsbawm'un Milletler ve Milliyetçilik adlı eserinde vurguladığı gibi, tarih, toplumların süreklilik duygusuyla geleceğe bakmasını sağlar. Tarihine sahip çıkmak, aynı zamanda geçmişteki başarıları yüceltip hatalardan ders çıkarmayı içerir. Bu eksiklik, vizyon eksikliğine ve köksüzlüğe yol açar. Sonuç olarak, tarihine sırt çeviren toplumlar, geleceği şekillendirecek sağlam bir temelden yoksun kalır (Hobsbawm, 2006:12).

Geçmişin bilgeliği, geleceğin yenilikleriyle birleştiğinde uyum ortaya çıkar. Tarih boyunca geliştirilen etik değerler ve pratikler, modern teknolojinin kaotik etkilerine karşı bir denge sağlar. Örneğin, tarım toplumlarının doğayla uyumlu yaşam biçimleri, bugünün sürdürülebilirlik arayışlarına ilham verir. Anthony

Giddens'in Modernliğin Sonuçları adlı eserinde belirttiği gibi, geçmişle kurulan ilişki, yeniliklerin toplum yararına yönlendirilmesini mümkün kılar. Bu birleşim, hem kültürel zenginliği korur hem de geleceğin ihtiyaçlarına cevap verir. Ayrıca, geçmişin bilgeliği, yeniliklerin etik bir çerçeveye oturtulmasında rehberlik eder. Sonuç olarak, bu uyum, insanlığın hem köklerine bağlı kalmasını hem de ileriye dönük adımlar atmasını sağlar. (Giddens, 2014: 62).

7. Geçmişin Emanetlerini Koruma Bilici

Geleceğe karşı sorumlu olmak, geçmişin emanetlerini koruma görevini içerir. Tarihsel miras, kültürel eserler ve doğal kaynaklar, gelecek nesillere aktarılması gereken birer emanettir. Örneğin, antik şehirlerin korunması, hem kimlik bilincini güçlendirir hem de turizm yoluyla sürdürülebilir bir ekonomi yaratır. Hannah Arendt'in İnsanlık Durumu adlı eserinde ifade ettiği gibi, dünyayı koruma eylemi, insanlığın ortak sorumluluğunun bir parçasıdır. Bu görev, aynı zamanda çevresel dengeyi koruyarak yaşanabilir bir gezegen bırakmayı kapsar. Gelecek, ancak bu emanetlere sahip çıkıldığında anlam kazanır (Arendt, 2019: 234). Geçmişin değerlerini koruma sorumluluğu, geleceğe karşı duyulan en temel yükümlülüktür.

Tarih, geleceği aydınlatan bir fener gibi bize yol gösterir. Geçmişteki olaylar, bugünün kararlarını anlamlandıran bir ışık tutar ve geleceğe yönelik adımları bilinçli hale getirir. Örneğin, Büyük Buhran gibi ekonomik çöküşler, finansal sistemlerin düzenlenmesinde rehber olmuştur. Yuval Noah Harari'nin Sapiens adlı eserinde belirttiği gibi, tarih, insanlığın deneyimlerinden öğrenerek geleceği inşa etme kapasitesini artırır. Bu rehberlik, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendirir ve hatalardan kaçınmayı öğretir. Tarih olmadan, gelecek karanlıkta bir deneme-yanılma sürecine dönüşür. Tarih bilinci, geleceğe yönelik yolumuzu aydınlatan vazgeçilmez bir araçtır (Harari, 2015: 87).

7. Geçmişe saygı doğaya ve insanlığa saygıdır

Geçmişe saygı göstermek, aynı zamanda doğaya ve insanlığa saygı duymaktır. Tarih, insanlığın doğayla ilişkisinin bir kaydını tutar; bu miras, çevresel bilincin temelini oluşturur. Örneğin, yerli halkların doğayla uyumlu yaşam pratikleri, modern sürdürülebilirlik çabalarına ilham verir. Zygmunt Bauman'ın Akışkan Modernite adlı eserinde vurguladığı gibi, geçmiş, insanlığın ortak varoluşunu anlaması için bir zemin sunar. Bu saygı, insan hakları ve doğal denge gibi evrensel değerleri koruma sorumluluğunu da içerir (Bauman, 2018: 45)Geçmişin izleri, bize hem doğayı hem

de birbirimizi onurlandırmayı öğretir. Sonuç olarak, geçmişe duyulan saygı, insanlık ve doğa ile uyumlu bir geleceğin kapısını aralar.

8. Gelecek, geçmişin izlerini taşıyan bir tuvaldir

Gelecek, geçmişin izlerini taşıyan bir tuvaldir; onu nasıl boyadığımız bize bağlıdır. Tarih, insanlığın başarıları ve yaralarıyla dolu bir zemin sunar; bu, geleceği şekillendirme özgürlüğümüzün başlangıç noktasıdır. Örneğin, teknolojik ilerlemeler geçmişin bilimsel birikiminden doğmuş, ancak nasıl kullanıldığı insan iradesine bağlıdır.

Anthony Giddens'ın Modernliğin Sonuçları adlı eserinde belirttiği gibi, geçmişle kurulan ilişki, geleceğin yaratıcı bir şekilde inşa edilmesini sağlar. Bu tuvalde, geçmişin hatalarını onarmak ya da başarılarını yüceltmek bizim elimizdedir (Giddens, 2014:162). Gelecek, bu izleri yok sayarak değil, onlarla uyum içinde şekillenir. Geçmişin mirasını nasıl değerlendirdiğimiz, geleceğin resmini belirleyen en büyük etkidir.

Toplumsal ilerleme, geçmişin değerlerini geleceğin ihtiyaçlarıyla buluşturmaktan geçer. Tarih, dayanışma ve adalet gibi değerleri barındırır; bu birikim, modern sorunlara çözüm üretirken bir temel oluşturur. Örneğin, geçmişteki toplumsal hareketler, eşitlik arayışını bugüne taşımış ve geleceğin politikalarını şekillendirmiştir.

Benedict Anderson'ın Hayali Cemaatler adlı eserinde ifade ettiği gibi, ortak geçmiş, toplumların geleceğe yönelik bir vizyon geliştirmesini sağlar. (Anderson, 2016:19) Bu buluşma, yeniliklerin yalnızca teknolojik değil, aynı zamanda insani bir çerçeveye oturmasını garantiler. Geçmişin değerleri, geleceğin ihtiyaçlarına uyum sağlayarak ilerlemeyi anlamlı kılar. Tarihsel birikim ile modern gereksinimlerin birleşimi, gerçek toplumsal gelişimin anahtarıdır.

9. Geleceğin Barışçıl Dünyasını İnşası

Geçmişin kültürel zenginlikleri, geleceğin barışçıl dünyasını inşa etmenin temelidir. Sanat, edebiyat ve gelenekler, insanlığın ortak mirası olarak farklı toplumları birleştirir ve hoşgörüyü teşvik eder. Örneğin, çok kültürlü imparatorlukların mirası, günümüzde çeşitliliğe saygıyı öğreten bir ders sunar.

Eric Hobsbawm'un Milletler ve Milliyetçilik adlı eserinde belirttiği gibi, kültürel geçmiş, toplumsal bağları güçlendirerek barışın zeminini hazırlar. Bu zenginlikler, geleceğin eğitim ve diplomasi politikalarına ilham vererek çatışmaları azaltabilir. Kültürel miras, insanları birleştiren bir köprü olarak işlev görür. Sonuç

olarak, geçmişin kültürel birikimi, barışçıl bir geleceğin en sağlam yapı taşlarından biridir (Hobsbawm, 2006: 12).

Sürdürülebilirlik, geçmişten öğrenip geleceğe yatırım yapma sanatıdır. Tarih, insanlığın doğayla ilişkisindeki başarı ve başarısızlıklarını gözler önüne serer; bu dersler, çevresel dengeyi koruma yolunda bir rehberdir. Örneğin, geçmişteki tarım toplumlarının kaynak yönetimi, modern dünyada yeniden değerlendirilmektedir. Yuval Noah Harari'nin Sapiens adlı eserinde vurguladığı gibi, geçmişteki hatalar, geleceğe yönelik bilinçli adımlar atmamızı sağlar. Sürdürülebilirlik, bu bilgeliği kullanarak yenilenebilir enerji ve geri dönüşüm gibi yatırımları teşvik eder. Gelecek, ancak geçmişin öğretileriyle şekillendirildiğinde yaşanabilir kalır. (Harari, 2015: 87). Tarihten alınan derslerle geleceğe yapılan bir sanatsal katkıdır.

Geçmişe saygı, bireyleri ve toplumları birleştiren ortak bir hafıza yaratır. Tarih, ortak deneyimler ve hikayeler aracılığıyla insanları birbirine bağlar; bu, toplumsal dayanışmanın temelidir. Ulusal bayramlar veya anma günleri, kolektif bir kimlik inşa eder. Benedict Anderson'ın Hayali Cemaatler adlı eserinde ifade ettiği gibi, ortak geçmiş, toplumların bir arada durmasını sağlayan bir bağdır. Bu saygı, farklılıkları aşarak birleştirici bir hafıza oluşturur ve geleceğe yönelik güveni artırır. Hafıza olmadan, toplumlar dağılma riskiyle karşı karşıya kalır (Anderson,2016: 19). geçmişe duyulan saygı, birliği ve beraberliği pekiştiren vazgeçilmez bir unsurdur.

Geleceğe yönelik sorumluluk, geçmişin başarılarını yüceltip hatalarını onarmayı gerektirir. Tarih, insanlığın zaferlerini ve yıkımlarını bir arada sunar; bu, geleceği inşa ederken bir yol haritasıdır. Örneğin, bilimsel buluşlar yüceltilirken, sömürgecilik gibi hatalar onarılmaya çalışılmaktadır.

Hannah Arendt'in İnsanlık Durumu adlı eserinde belirttiği gibi, insan eylemleri, geçmişi onararak geleceği şekillendirme gücüne sahiptir. Bu sorumluluk hem kültürel mirası korur hem de çevresel zararları telafi eder. Gelecek nesiller, bu çabayla daha adil bir dünya miras alabilir. Geçmişle hesaplaşan bir sorumluluk bilinci, geleceğin umudunu güçlendirir. (Arendt, 2019: 234).

10. Tarih Bilinci

Tarih bilinci olmadan geleceğe dair umutlar zayıf temeller üzerine kurulur. Geçmiş, insanlığın deneyimlerinden oluşan bir temel sunar; bu olmadan, gelecek planları köksüz ve kırılğan kalır. Örneğin, geçmişteki

krizlerden öğrenmeyen toplumlar, aynı hataları tekrarlayarak umutlarını riske atar.

Anthony Giddens'in *Modernliğin Sonuçları* adlı eserinde vurguladığı gibi, tarihle ilişki, geleceğe yönelik sağlam bir vizyon oluşturur. Tarih bilinci, yeniliklerin anlam kazanmasını ve sürdürülebilir olmasını sağlar. Bu eksiklik, belirsizlik ve kararsızlık doğurur. Tarih bilinci, geleceğin umutlarını güçlü bir zemine oturtmanın vazgeçilmez yoludur (Giddens, 2014: 62).

Geçmişin sesine kulak vermek, geleceğin sessiz çığlıklarını duymamızı sağlar. Tarih, insanlığın geçmişteki haykırışlarını kaydeder; bu, geleceğin potansiyel tehlikelerine karşı bir uyarıdır. Örneğin, iklim değişikliğinin kökenleri geçmişteki sanayi hatalarında yatarken, bugünkü eylemlerimiz yarının çığlıklarını şekillendirir. Yuval Noah Harari'nin *Sapiens* adlı eserinde belirttiği gibi, geçmişten öğrenmek, geleceğin risklerini öngörme yeteneğimizi artırır. Bu duyarlılık, çevresel ve toplumsal sorunlara zamanında müdahale etmeyi mümkün kılar.

Geçmişin sesi, bize geleceği koruma sorumluluğunu hatırlatır (Harari, 2015: 87). Tarihe kulak vermek, geleceğin sessiz uyarılarını duyarak harekete geçmenin anahtarıdır.

Gelecek, geçmişin köklerinden beslenerek çiçek açar. Tarih, insanlığın birikimlerini barındıran bir kök sistemidir; bu, geleceğin büyümesi için gerekli besini sağlar. Örneğin, geçmişteki bilimsel ve kültürel ilerlemeler, bugünün yeniliklerinin temelini oluşturur.

Zygmunt Bauman'ın *Akışkan Modernite* adlı eserinde ifade ettiği gibi, geçmiş, modern dünyanın gelişiminde süreklilik sağlayan bir kaynaktır. Bu kökler, geleceğin yalnızca maddi değil, aynı zamanda manevi olarak da çiçeklenmesini mümkün kılar. Geçmişten kopan bir gelecek, solmaya mahkumdur (Bauman, 2018: 45). Tarihin besleyici gücü, geleceğin sağlıklı ve güzel bir şekilde açmasını sağlar.

Geçmişe saygı ile geleceğe sorumluluk, insanlığın ortak ahlaki yükümlülüğüdür. Tarih, bize kim olduğumuzu öğretirken, gelecek nesillere karşı borçlu olduğumuzu hatırlatır; bu ikisi birleştiğinde etik bir duruş ortaya çıkar. Örneğin, kültürel mirası korurken çevreyi iyileştirmek, bu ahlaki yükümlülüğün bir yansımasıdır. Hannah Arendt'in *İnsanlık Durumu* adlı eserinde belirttiği gibi, insanlık, eylemleriyle hem geçmişini onurlandırır hem de geleceği şekillendirir.

Bu sorumluluk, bireylerden toplumlara uzanan bir dayanışmayı gerektirir. Ahlaki bir çerçeve olmadan, ne geçmiş ne de gelecek anlam bulabilir. Geçmişe saygı

ve geleceğe sorumluluk, insanlığın ortak vicdanının temel taşıdır (Arendt, 2019: 234).

Sonuç

Geçmişe saygı ve geleceğe sorumluluk, insanlığın varoluşsal dengesinin temel taşlarıdır. İnsanlık, tarih boyunca biriktirdiği deneyimlerle kimliğini inşa ederken, bu birikimi geleceğe taşıma görevini de üstlenir. Geçmişin zaferleri ve hataları, bize hem gurur duyulacak bir miras hem de düzeltilmesi gereken bir yol haritası sunar; bu, bugünün kararlarını anlamlı kılar.

Geleceğe karşı duyulan sorumluluk ise, bu mirası sadece korumakla yetinmeyip, onu geliştirerek nesillere aktarmayı gerektirir. Örneğin, kültürel değerlerin yaşatılması ve çevresel tahribatın onarılması, bu dengenin birer yansımasıdır. Sonuç olarak, geçmişe saygı ile geleceğe sorumluluk, insanlığın hem köklerine tutunmasını hem de ileriye umutla bakmasını sağlayan vazgeçilmez bir uyumdur.

Tarih bilinci, geleceğin sağlam temeller üzerine inşa edilmesinin anahtarıdır. Geçmişten ders almadan atılan adımlar, köksüz bir ağaç gibi çürümeye mahkumdur; tarih bilinci ise bu temeli güçlendirir. Sanayi Devrimi'nin çevreye verdiği zararlar ya da savaşların toplumsal yıkımları, bize sorumlu bir geleceğin nasıl şekillendirileceğini öğretir.

Bu bilinç, politikaları ve bireysel davranışları yönlendirerek, yeniliklerin yalnızca anlık değil, uzun vadeli faydalara hizmet etmesini sağlar. Örneğin, iklim değişikliğiyle mücadelede geçmişin hatalarından öğrenmek, sürdürülebilir çözümlerin yolunu açar. Neticede, tarih bilinci, geleceğin belirsizliklerine karşı insanlığın en güçlü dayanağıdır.

Kültürel miras, toplumların birliğini ve geleceğe olan güvenini pekiştirir. Geçmişin kültürel zenginlikleri, bireyleri ve toplulukları ortak bir hafıza etrafında birleştirerek aidiyet duygusunu güçlendirir.

Halk türküleri, destanlar ve mimari eserler gibi unsurlar, nesiller arasında bir köprü kurar; bu, modern dünyanın hızında kaybolma riskine karşı bir kalkan oluşturur. Aynı zamanda, bu miras, gelecek nesillere kimliklerini tanıma ve kendilerini geliştirme fırsatı sunar. Örneğin, Anadolu'nun çok katmanlı kültürel geçmişi, bugünün insanlarına hem gurur hem de ilham verir. Sonuç olarak, kültürel mirası korumak, toplumların geleceğe güvenle ilerlemesinin temel koşuludur.

Geleceğe yönelik sorumluluk, kolektif bir çabanın ürünü olarak anlam kazanır. Bireysel adımlar, geleceği şekillendirmede önemli bir başlangıç olsa da, asıl dö-

nüshüm toplumların iş birliğiyle gerçekleşir.

Geri dönüşüm yapmak veya enerji tasarrufu sağlamak gibi kişisel çabalar, ancak devlet politikaları ve toplumsal bilinçle birleştiğinde büyük ölçekli bir etki yaratır. Örneğin, yenilenebilir enerji projeleri, yerel halkın desteği ve uluslararası iş birliğiyle hayata geçer; bu, iklim krizine karşı etkili bir yanıt oluşturur. Kolektif sorumluluk, bireylerin çabalarını birleştirerek geleceğe dair umutları gerçeğe dönüştürür. Dolayısıyla, geleceğe karşı duyulan sorumluluk, insanlığın ortak iradesiyle şekillenen bir mirastır.

Geçmişin bilgeliği, modern dünyanın kaosunda denge ve yön sağlar. Hızla değişen bir çağda, geçmişin değerleri bize hem sığınak hem de rehberlik sunar; bu, değişimlerin hızına kapılmadan ilerlemeyi mümkün kılar.

Dayanışma, sabır ve doğayla uyum gibi kadim ilkelere, bireyselliğin ve tüketimin baskın olduğu günümüzde bir denge unsuru olarak öne çıkar. Örneğin, atalarımızın tarım tekniklerinden öğrenilen sürdürülebilirlik pratikleri, bugün çevresel sorunlara çözüm ararken yol gösterir. Bu bilgelik, yenilikleri etik bir çerçeveye oturtarak kaosun üstesinden gelmemizi sağlar. Sonuç olarak, geçmişin bilgeliği, geleceğe yönelik adımlarımızı sağlam ve dengeli bir zemine oturtur.

Sürdürülebilir bir dünya, geçmişten öğrenip geleceğe yatırım yapma iradesiyle mümkündür. Tarihin bize sunduğu dersler, çevresel ve toplumsal sürdürülebilirliğin temelini oluşturur; bu, gelecek nesillere yaşanabilir bir gezegen bırakma görevimizin bir parçasıdır.

Eski medeniyetlerin su yönetimi ya da Sanayi Devrimi'nin çevre tahribatı gibi örnekler, kaynak kullanımında bilinçli olmamız gerektiğini öğretir.

Bu birikim, yenilenebilir enerji ve geri dönüşüm gibi yatırımları yönlendirerek, geçmişin hatalarını tekrarlamaktan kaçınmamızı sağlar. Örneğin, fosil yakıtların zararlarını anlamak, temiz enerjiye geçişi hızlandırır. Neticede, sürdürülebilirlik, geçmişin öğretileriyle geleceğe yapılan bir köprü olarak insanlığın ortak başarısıdır.

Nihayetinde, geçmişe saygı ile geleceğe sorumluluk arasındaki bağ, insanlığın ilerleyişini anlamlı kılar. Geçmiş, bize kim olduğumuzu hatırlatarak geleceğe yönelik bir vizyon sunarken, sorumluluk bilinci bu vizyonu hayata geçirmenin yolunu açar.

Tarihin zaferleri ilham verir, hataları ise uyarıdır; bu ikisi birleştiğinde, insanlık hem köklerine bağlı kalır hem de ileriye dönük bir uygarlık inşa eder. Örneğin, kültürel mirası korurken çevresel yeniliklere

yönelmek, bu bağın somut bir göstergesidir. Geçmişe saygı ve geleceğe sorumluluk, ne nostaljiye saplanmayı ne de körü körüne ilerlemeyi savunur; aksine, ikisi arasında bir denge kurar. Sonuç olarak, bu uyum, insanlığın tarihsel birikimini onurlandırarak geleceğe umutla yürümesinin en güçlü dayanağıdır.

Kaynaklar:

İnalçık, Halil. (2018). Tarih ve Kimlik, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

Hobsbawm, Eric. (1962). The Age of Revolution: 1789-1848. London: Weidenfeld & Nicolson,

Yılmaz, Ahmet. (2020). Kültürel Miras ve Kimlik. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2020.

Demir, Ayşe. (2021). Tarih Bilinci ve Toplumsal Kimlik, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Aydın, Hasan. (2019). Geçmişten Günümüze Değerler, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Türkmen, Ali. (2018). Tarih ve Gelecek: İnsanlığın Yol Haritası, YKY Yayınları, İstanbul.

Harari, Yuval Noah. (2015). Sapiens: İnsanlığın Kısa Bir Tarihi. (Çev. Ertuğrul Genç), Kolektif Kitap, İstanbul.

Hobsbawm, Eric. (2006). Milletler ve Milliyetçilik. (Çev. Osman Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul.

Bauman, Zygmunt. (2018). Akışkan Modernite. (Çev. Sinan Okan Çavuş), Can Yayınları, İstanbul.

Giddens, Anthony. (2014). Modernliğin Sonuçları. Çev. Ersin Onulduran, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Anderson, Benedict. (2016). Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması. Çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul.

Arendt, Hannah. (2019). İnsanlık Durumu. (Çev. Bahadır Sina Şener), İletişim Yayınları, İstanbul.

Harari, Yuval Noah. Sapiens: İnsanlığın Kısa Bir Tarihi. Çev. Ertuğrul Genç, Kolektif Kitap, İstanbul, 2015, s. 87.

Hobsbawm, Eric. Milletler ve Milliyetçilik. Çev. Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2006, s. 12.

Giddens, Anthony. Modernliğin Sonuçları. Çev. Ersin Onulduran, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014, s. 62.

Arendt, Hannah. İnsanlık Durumu. Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019, s. 234.

Harari, Yuval Noah. Sapiens: İnsanlığın Kısa Bir Tarihi. Çev. Ertuğrul Genç, Kolektif Kitap, İstanbul, 2015, s. 87.

Özet

İlkeli duruş, bireyin hayat felsefesini şekillendiren, adalet, dürüstlük, saygı ve sadakat gibi evrensel değerlere bağlı kalarak tutarlı bir tavır sergilemesini sağlayan bir pusuladır. Bu duruş, bireyin vicdani huzurunu korumasını ve çevresinde güven uyandırmasını mümkün kılar. Toplumsal ilişkilerde ilkesizlik, samimiyetsizlik ve kişisel çıkarlar için yalpalama, bireyin saygınlığını ve toplumsal uyumu zedeler. İlkeli duruş, bireyin hem kendi kimliğini inşa etmesini hem de toplumsal dayanışmaya katkıda bulunmasını sağlar. Emile Durkheim'in organik dayanışma kavramı, modern toplumlarda işbölümünün bireyleri bir araya getirdiğini, ancak ahlaki ilkelerin bu bağımlılığı güçlendirdiğini vurgular. İlkeler, bireyin egoist eğilimlerini aşarak toplumun ortak iyiliğine hizmet etmesini mümkün kılar. Modern toplumlarda bireysel özerklik ile toplumsal dayanışma arasındaki denge, ilkeli duruşla kurulur. İnsan, biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, akıl, bilinç ve ahlakla donanmış bir varlıktır. İlkeli duruş, bireyin beşeriyetin içgüdüsel eğilimlerini aşarak insaniyete ulaşmasını sağlar. Adalet, dürüstlük ve eşitlik gibi değerler, toplumsal uyumun temel taşlarını oluşturur. İnsan, ünsiyet kurma yeteneğiyle toplumsal bir kimlik inşa eder ve ilkeler bu kimliği zenginleştirir. Toplumdaki dayanışma, bireylerin birbirine karşı ilkeli davranışlarına dayanır. İlkeler, bireylerin birbirine zarar vermesini ve alanlarına tecavüz etmesini engeller. Özgür değiş-tokuş ilişkileri, ahlaki normlara bağlı kaldığında kalıcı dayanışma yaratır. İlkeli duruş, bireyin zor karar anlarında net bir yön bulmasını sağlar. "İnsan olmak kuruş ile değil, duruş ile ölçülür" sözü, ahlaki tutarlılığın önemini vurgular. İlkeli duruş, bireyin uzun vadeli dostluklar ve iş birlikleri kurmasını mümkün kılar. İnsan doğasının duality, bireysel arzular ile kolektif sorumluluklar arasındaki gerilimi yansıtır. İlkeli duruş, bu gerilimi uzlaştırarak bireyi medeni bir varlık olarak konumlandırır. Sonuç olarak, ilkeli duruş, bireyin hem kişisel bütünlüğünü hem de toplumsal uyumu güçlendiren bir hayat felsefesidir.

Anahtar Kelimeler: İlkeli duruş, ahlak, evrensel değerler, toplumsal dayanışma, adalet, dürüstlük, saygı, sadakat, organik dayanışma, bireysel özerklik

Abstract

A principled stance is a compass that shapes an individual's life philosophy, ensuring consistent behavior aligned with universal values such as justice, honesty, respect, and loyalty. This stance enables individuals to maintain inner peace and inspire trust in their surroundings. In social relationships, unprincipled behavior, insincerity, and wavering for personal gain undermine an individual's dignity and societal harmony. A principled stance allows individuals to both build their own identity and contribute to social solidarity. Emile Durkheim's concept of organic solidarity highlights that modern societies are bound by division of labor, but moral principles strengthen this interdependence. Principles help individuals transcend selfish tendencies to serve the common good of society. In modern societies, a principled stance establishes a balance between individual autonomy and social solidarity. Humans are not merely biological beings but are endowed with reason, consciousness, and morality. A principled stance enables individuals to rise above the instinctual tendencies of their basic nature to achieve true humanity. Values like justice, honesty, and equality form the cornerstones of social harmony. Through their capacity for connection, humans build a social identity enriched by principles. Social solidarity relies on individuals' principled behavior toward one another. Principles prevent individuals from harming each other or encroaching on others' domains. Free exchange relationships create lasting solidarity when grounded in moral norms. A principled stance provides clear direction during difficult decisions. The saying "Being human is measured not by wealth but by stance" underscores the importance of moral consistency. A principled stance fosters long-term friendships and collaborations. Human nature's duality reflects the tension between individual desires and collective responsibilities. A principled stance reconciles this tension, positioning individuals as civilized beings. Ultimately, a principled stance is a life philosophy that strengthens both personal integrity and social harmony.

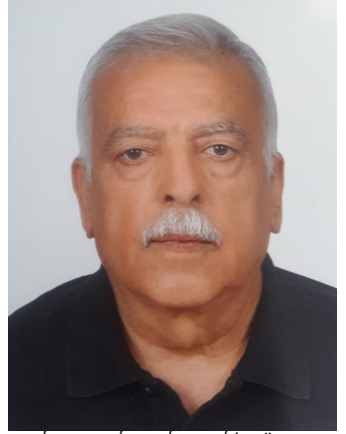
Keywords: Principled stance, morality, universal values, social solidarity, justice, honesty, respect, loyalty, organic solidarity, individual

Giriş

İlkeli duruş, bireyin hayat felsefesini şekillendiren ve toplumsal ilişkilerde yol gösterici bir pusula olarak tanımlanabilir. Bu kavram, adalet, dürüstlük, eşitlik ve saygı gibi evrensel değerlere bağlı kalarak, çıkar çatışmaları veya zorlayıcı koşullar karşısında bile tutarlı ve ahlaki bir tavır sergilemeyi ifade eder. İnsan, biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, akıl, bilinç ve ahlak sahibi bir canlı olarak, ilkelerini yaşamının merkezine yerleştirerek hem kendi iç huzurunu sağlar hem de toplumsal uyumu güçlendirir. İlkeli duruş, bireyin yalnızca kendi vicdaniyla barışık olmasını değil,

aynı zamanda çevresinde güven ve saygı uyandırarak medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunmasını mümkün kılar; böylece, hayatın karmaşık yollarında bir rehber olarak işlev görür.

"İlkeli duruş hayat pusulamız olmalı" ifadesi, bireyin yaşamını ahlaki ve evrensel değerler doğrultusunda yönlendiren bir rehberin önemini vurgular. İlkeli duruş, adalet, dürüstlük, saygı ve sadakat gibi prensiplere bağlı kalarak, zorlayıcı koşullar ya da kişisel çıkarlar karşısında bile tutarlı ve etik bir tavır sergilemeyi ifade eder. Bu duruş, insanın yalnızca biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda akıl, bilinç ve ahlakla donanmış bir toplumsal var-

lık olarak kendini gerçekleştirmesini sağlar. Hayatın belirsizliklerle dolu yollarında, ilkeli duruş, bireye hem kendi vicdani huzurunu koruma hem de çevresinde güven ve saygı uyandırma gücü verecek, toplumsal uyum ve medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunan bir pusula görevi görür.

Bireyin toplumsal hayatta kendine özgü bir yer edinmesi, etik değerlere bağlılık ve tutarlı bir duruş sergilemesiyle mümkün olmaktadır. Günümüz toplumlarında, bireylerin kimliklerini inşa etme ve sosyal ilişkilerini şekillendirme süreçlerinde karşılaştıkları en büyük zorluklardan biri, ilkesiz davranışlar, samimiyetsizlik ve kişisel çıkarlar doğrultusunda sürekli değişen tutumlardır. Bu bağlamda, bireyin “olduğu gibi görünmesi ya da görüldüğü gibi olması”, her kesime yönelik popülist yaklaşımlardan kaçınması ve dürüstlük, mertlik gibi erdemlerle hareket etmesi, hem kişisel bütünlüğünü korumasını hem de toplumsal saygınlık kazanmasını sağlamaktadır. Bireyin ilke sahibi bir duruş sergileyerek yalpalamadan, dalkavukluk ve ikiyüzlülük gibi etik dışı davranışlar da bulunmadan net ve samimi bir duruş sergilemesi toplumda bireyin saygınlığını artırdığının ve toplumsal güveni güçlendirdiğinin farkında olması gerekir.

Yerini ve durağını belirlemeyenleri, bir kerede ilkeli davranmaya, kendilerine oynamamaya, egolarını tatminden uzak olmaya, ben duygusuyla hareket etmemeye, bir yerlere gelmek için her yolun meşru olmadığına, ya oldukları gibi görünmeye ya da göründükleri gibi olmaya, her kulvarla flört etmemeye, yerleri neredeyse orada durmaya, her kesime yeşil ışık yakmamaya, samimi olduklarını ispat için delikanlılık, mertlik, dürüstlük gibi hasletlere haiz olmaya, nereye ait olduklarını hissettirmeye, kişilik sorunu yaşamaktan uzak ve net olmaya, yalpalamadan, zik zak çizmeden hangi yerleşkede olduklarına helal getirmeden bir duruşlarının olmasına, yalpalalık ve dalkavukluk gibi kişilik bozukluğuyla ilgili fırıldak olmamaya dikkat etmelerine azami derecede dikkat ederlerse kazananın kendileri olacağına ve saygınlıklarının artacağına inanıyorum.

Evrensel değerler, insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve adalet gibi ilkeler, modern

toplumlarda birey ve toplumun etik gelişiminin temel taşlarını oluşturur. Bu değerler, rasyonellik ve bilimsel düşünceyle desteklenerek bireylerin onurlu bir yaşam sürmesini sağlar. Aynı zamanda, ulusal ve yerel değerler, bireylerin topluluklarına olan bağlılıklarını güçlendirerek toplumsal dayanışmayı teşvik eder. Bu metin, evrensel ve ulusal değerlerin birey ve toplum üzerindeki etkilerini akademik bir çerçevede incelemektedir.

Evrensel değerler, bütün medeni toplumlar tarafından kabul edilen normlar olarak tanımlanabilir. Bu normlara uymanın temelinde insanın kendini tanıması, yerini ve durağını bilmesi ev olaylara sadece kendi egosundan bakmaması gerekir. Bu normlar insanın ilkeli davranmasını, sadece kendilerine oynamamayı, kendi sadece egolarını düşünmemeyi, bir yerlere gelmek için her yolu meşru saymamayı, oldukları gibi görünmeyi, göründükleri gibi olmayı, her kulvarla flört etmemeyi, her kesime yeşil ışık yakmamayı, samimi olduklarını ortaya koymak için de delikanlılık, mertlik, dürüstlük gibi hasletlere haiz olmayı, inançları doğrultusunda nereye ait olduklarını hissettirmeyi, kişilik sorunu yaşamaktan uzak ve net olmayı, yalpalamadan, zik zak çizmeden hangi yerleşkede olduklarına helal getirmeden bir duruşlarının olmasını, yalpalalık ve dalkavukluk gibi kişilik bozukluğuyla ilgili fırıldak olmamayı gerektirir.

Durkheim'a göre ilkesizlik, egoizm, her yolu meşru saymak, insanın politik davranarak olduğundan farklı görünmesi, kalleşlik, adam kayırmacılık ve adaletsizlik gibi davranışların yaygın olduğu toplumlar ahlaki ve sosyal çözülme riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu tür eylemlerin hoşgörüsüyle karşılanması toplumların ahlaki ve sosyal çözülme riskiyle karşı karşıya kalmasına neden olurlar. .

Evrensel değerler, insan onurunun ve toplumsal adaletin temelini oluştururken, ulusal ve yerel değerler bireylerin kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirir. Bu iki değer sistemi arasında kurulacak bir denge, bireylerin hem etik hem de toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesini sağlar. Ancak, bu değerlerin uygulanabilirliği, toplumların tarihsel, kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamlarına bağlı olarak farklılık gösterebilir.

Modern toplumların karmaşık yapısı, bireylerin hem kendi özerkliklerini korumasını hem de toplumsal dayanışmaya katkıda bulunmasını gerektirir. Emile Durkheim'ın "Toplumda İşbölümü (The Division of Labor in Society)" eserinde vurguladığı gibi, toplumda ortaya çıkan işbölümü, bireylerin uzmanlaşmış roller üstlenmesini ve bu roller aracılığıyla topluma entegre olmasını sağlamıştır. Ancak bu süreç, bireylerin yalnızca ekonomik üretkenliğe değil, aynı zamanda ahlaki ve etik bir duruş sergileyerek toplumsal bağları güçlendirmesine de ihtiyaç duyar. İlkeli duruş, bireyin kendi değerlerine sadık kalırken, toplumun ortak iyiliğine hizmet eden bir pusula olarak öne çıkar. Bu, modern dünyanın karmaşıklığında bireyin hem kendi kimliğini koruyabilmesi hem de toplumsal dayanışmayı desteklemesi için vazgeçilmez bir rehberdir.

Durkheim'ın organik dayanışma kavramı, bireylerin farklı roller ve görevler üstlenerek birbirine bağımlı hale geldiği modern toplumların temelini oluşturur. Ancak bu bağımlılık, yalnızca işlevsel bir işbirliğiyle sınırlı kalmamalı; bireylerin ilkeli bir duruş sergileyerek toplumsal güveni ve ahlaki düzeni pekiştirmesi gerekir. İlkeler, bireylerin yalnızca kendi çıkarlarını değil, aynı zamanda toplumun ortak değerlerini gözetten bir yaşam sürmesini sağlar. Bu bağlamda, ilkeli duruş, bireyin kendi özerkliğini geliştirirken toplumla uyum içinde hareket etmesini mümkün kılan bir köprü görevi görür. Modern toplumda, farklılıkların zenginlik olarak kabul edildiği bir ortamda, ilkeler bireyleri birleştiren ve toplumsal düzeni ayakta tutan temel bir unsur haline gelir. (Durkheim, 1960: 49)

Bireylerin özerklik arayışı ile toplumsal dayanışma arasındaki denge, Durkheim'ın da işaret ettiği gibi, modern toplumların en büyük ikilemlerinden biridir. İlkeli duruş, bu ikilemi çözmek için bir yol haritası sunar. Birey, kendi ahlaki pusulasına bağlı kalarak, hem kendi kimliğini inşa eder hem de toplumun ortak hedeflerine katkıda bulunur. Bu duruş, bireyin yalnızca kendi çıkarlarını değil, aynı zamanda başkalarının haklarını ve toplumsal refahı gözetten bir yaşam biçimini benimseyerek, modern dünyanın karmaşasında yolunu bulmasını

sağlar. İlkeli bir hayat pusulası, bireyi ve toplumu bir arada tutan, dayanışmayı güçlendiren ve geleceğe umutla bakmayı mümkün kılan bir rehberdir.

Modern toplumların karmaşık yapısında, bireylerin hem kendi kimliklerini koruyarak özerk olmaları hem de toplumsal dayanışmaya katkıda bulunmaları gerektiği, Emile Durkheim'ın Toplumda İşbölümü eserinde açıkça ortaya konmuştur. Ancak, bireylerin bu dengeyi kurarken sıkça düştükleri tuzaklar, ilkesiz davranışlar, samimiyetsizlik ve kişisel çıkarlar uğruna yalpalamadır. Durkheim'ın organik dayanışma kavramı, bireylerin farklı roller üstlenerek birbirine bağımlı hale geldiği bir toplum modelini savunurken, bu bağımlılığın yalnızca işlevsel değil, ahlaki bir temele dayanması gerektiğini vurgular. İlkeli duruş, bireyin kendi değerlerine sadık kalarak, dalkavukluk, egoya teslimiyet veya her kesime yaranma gibi kişilik bozukluklarından uzak durmasını sağlar. Bu duruş, bireyin toplumsal bağları güçlendirirken kendi saygınlığını korumasının anahtarıdır.

Durkheim'ın modern toplumlarda bireysel özerklik ile toplumsal dayanışma arasındaki diyalektik ilişkiyi ele alışı, ilkesiz davranışların toplumsal düzeni nasıl tehdit edebileceğini anlamak için güçlü bir çerçeve sunar. Verilen paragrafta eleştirilen samimiyetsizlik, her kulvarla flört etme, yalakaçlık ve zikzak çizme gibi davranışlar, bireyin toplumsal rollerini yerine getirirken güvenilirliğini ve tutarlılığını zedeler. Bu tür davranışlar, Durkheim'ın organik dayanışmada vurguladığı, farklılıkların tamamlayıcılığına dayalı bir toplumsal uyumu baltalar. İlkeli duruş, bireyin yalnızca kendi çıkarlarını değil, aynı zamanda toplumun ortak iyiliğini gözetten bir ahlaki pusula sunar. Mertlik, dürüstlük ve netlik gibi erdemler, bireyin hem kendi kişiliğini inşa etmesine hem de toplumsal güvenin temelini oluşturmasına olanak tanır.

Toplumda saygınlık kazanmanın ve bireysel özerkliği korumanın yolu, Durkheim'ın da işaret ettiği gibi, bireyin kendi duruşunu net bir şekilde tanımlamasından geçer. Paragrafta eleştirilen, bir yerlere gelmek için her yolu meşru görme, benmerkezcilik ve kişilik sorunu yaşama gibi tutumlar, bireyi toplumsal dayanışmadan kopararak yalnız-

laştırır. İlkeli duruş, bireyin kendi değerlerine ve toplumun ahlaki düzenine bağlı kalarak, hem kendi kimliğini güçlendirmesini hem de topluma anlamlı bir katkı sunmasını sağlar. Bu, modern dünyanın karmaşasında bireyin yolunu bulması için bir hayat pusulasıdır; yalpalamadan, samimi ve dürüst bir şekilde, kendi yerini bilerek ve bu yerde sağlam durarak, birey hem kendi saygınlığını artırır hem de toplumsal dayanışmayı pekiştirir.

Her toplumda olduğu gibi, sosyal uyum esasen işbölümünden kaynaklanır. Bu işbirliğinin en karakteristik özelliği, her bireyin kendi çıkarını takip etmesiyle otomatik olarak ortaya çıkan bir iş birliğine dayanmasıdır. Ancak, her bireyin belirli bir özel işleve adanması, kaçınılmaz olarak diğer insanlarla dayanışma içinde olduğunu keşfetmesini gerektirir. Bu keşifle ortaya çıkan bir gerçeklik bir başkasının çıkarının başladığı noktada bir başka kişinin çıkarı sonlanır. Bu toplumların en önemli ayırt edici özelliğidir. Toplumdaki kişilerin başkasının çıkarlarına saygı göstermemesi toplumda tesis edilmeye çalışılan işbölümü bilinci zedelenebilir. Toplumlar sosyal dayanışmanın ana nedenini doğru bir şekilde belirlemek zorundadır. Toplumlar içerisinde işbirliği ve dayanışmanı ruhunun oluşmasının temelinde yine insan doğası yer alır. İnsan toplumdaki işbirliği ve dayanışmanın tesis edilmesinde önemli olan doğasını yaratılıştan gelen fitrata uygun kendi varlığının bir başkasının varlığı mümkün olduğu gerçeğine inanması gerekir. Dolayısıyla ilkeli duruş insan doğasının en doğal ve fitrat özelliğine sahip bir duruştur. Yüce yaratıcı, insanın ilkeli duruşu kendine pusula olarak belirlemesini istemektedir.

Toplumda yer işgal eden her birey kendi emeğiyle geçinebilir, ürünlerini başkalarının ürünleriyle takas edebilir, yardım verebilir ve karşılığında ödeme alabilir, küçük ya da büyük bir girişimi yürütmek için şu ya da toplumun bütünü tarafından yönlendirilmeden bir birleşmeye girebilir. Bireyin, dâhil olduğu birleşmeler içerisinde davranışı ilkeli olmalıdır. Bu şekilde sosyal yapı içerisinde yer alan bireyin alanı çizilmiş olur. Her bir birey birbirine ilkeli davranmalıdır. Bu davranış biçimi bireylerin birbirine zarar vermesini ve birbirinin alanına tecavüz etmesini engeller.

İnsanlar arasındaki tek ve önemli bağ, tamamen özgür değiş-tokuş ilişkisine dayanır. Bütün iş ve ticari işlemler, kişilerarası ilişkiler, ahlaki davranış ve ilkeler de tamamen değiş-tokuş yoluyla gerçekleştirilir... Bu ilişki, bireysel faaliyetlerin baskın olduğu ölçüde toplumda egemen ilişki haline gelir. Aslında bu özgür değiş-tokuşun normal biçimi yazılı ya da yazısız olan normlara dayanır. Toplumların yazılı olmayan değerlerini belirleyen kurallar vardır. Toplumlara bir araya bağlayan esas metin de esas itibarıyla mutabakatla hazırladıkları “ana-yasa metinleridir”.

Ahlak ve değerler, toplumda kültür ve medeniyet yansımaları ile görünüş bulur. İlkeler evrensel olan izlenmesi beklenen yazılı olmayan kurallar veya yasalar olarak tanımlanıyor. Adalet, dürüstlük, eşitlik, doğruluk, özgürlük, iyilik ve kötülük gibi. İlkeli olmak «Temel olarak alınan düşünce ve kurallara uygun biçimde davranmak, bu kuralların dışına çıkmamaya özen göstermek» biçiminde tanımlanıyor. İlkeli davranış, çıkarlara ters düşse de bizi oluşturan hayat felsefemizin prensiplerinden taviz vermemek anlamına geliyor. Hayatta sahiplendiğimiz değerlere uygun ilkeler oluştururuz: özgürlük ise “Haklara saygı göstermek”, sadakat ise “yarı yolda bırakmamak, aldatmamak”, saygı ise insanlara “nezaketle yaklaşmak” gibi.

“İnsan olmak kuruş ile değil duruş ile ölçülür.”, Hayatta sağlam bir duruşu olmayanın hayatı hep kararsızlıklar içinde geçip gider” Hayatta duruşunu bildiğimiz, ilkeli insanlara güveniyoruz. Çünkü ilkeli insanların duruşu çevresi tarafından saygıyla karşılanır, takdir edilir. Bu zamana kadar hayatıma dokunan ve dokunduğum herkesle ilişkilerimde değerler ve ilkelere bağlı kalmaya özen gösterdim. Karşılaştığım zor durumlarda, hayatım için seçimler yapmam gerektiğinde, kararsız kaldığımda değerlerim ve ilkelerimi öne koyarak sonuçlarıyla yaşayabileceğim kararlar almaya çalıştım. Bu sayede uzun ve derin dostluklar, yıllar süren güzel arkadaşlıklar kazandığıma, gelecekte de devam edecek sağlam işbirlikleri kurduğuma inanıyorum.

Ahlak ve değerler, toplumların kültür ve medeniyetle şekillenen temel taşlarıdır. Adalet, dürüstlük, eşitlik, özgürlük gibi evrensel ilkeler, yazılı

olmayan kurallar olarak bireylerin ve toplumların davranışlarını yönlendirir. İlkeli olmak, bu değerlere bağlı kalarak hareket etmeyi, çıkarlar ne kadar cazip görünse de bu kurallardan sapmamayı gerektirir. Örneğin, özgürlük ilkesine bağlı kalmak, başkalarının haklarına saygı göstermeyi; sadakat, verilen sözleri tutmayı ve güveni sarsmamayı; saygı ise insanlara nezaket ve anlayışla yaklaşmayı ifade eder. Bu ilkeler, bireyin hayat felsefesini oluşturur ve ona, zor durumlarda bile tutarlı bir duruş sergileme gücü verir. İlkeli bir duruş, sadece bireyin kendi iç huzurunu sağlamakla kalmaz, aynı zamanda çevresinde güven ve saygı uyandırarak toplumsal bağları güçlendirir.

Toplumdaki dayanışma ve uyum, bireylerin iş bölümüyle ortaya çıkan karşılıklı bağımlılığına dayansa da, bu dayanışmanın sürdürülebilirliği için ilkeli davranışlar vazgeçilmezdir. Toplumlarda dayanışmanın kendiliğinden ve spontane bir şekilde, bireylerin çıkarlarını takip etmesiyle oluştuğunu savunur. Ancak, yalnızca çıkar odaklı bir yaklaşım, geçici ve yüzeysel bağlar yaratır; çünkü çıkarlar değişken ve geçicidir. İlkeli duruş ise bu noktada fark yaratır. Örneğin, bir iş birliğinde sadece ekonomik çıkarları gözetmek yerine dürüstlük ve adalet ilkelerine bağlı kalmak, uzun vadeli ve sağlam ilişkiler kurmayı mümkün kılar. İlkeler, bireyler arasındaki ilişkileri sadece takas düzeyinde tutmaz; aksine, derin bir güven ve bağlılık oluşturarak toplumsal dayanışmayı daha anlamlı ve kalıcı hale getirir.

Hayatta karşılaşılan zor karar anlarında, ilkeler bireyin pusulası olur. Kararsızlık, belirsizlik ve çıkar çatışmalarıyla dolu durumlarda, değerlere dayalı bir duruş sergilemek, bireye net bir yön sağlar. Örneğin, bir iş yerinde etik olmayan bir teklif karşısında dürüstlük ilkesine bağlı kalarak karar vermek, kısa vadede kayıplara yol açsa da uzun vadede bireyin kendine ve çevresine duyduğu saygıyı korur. “İnsan olmak kuruş ile değil, duruş ile ölçülür” sözü, tam da bu gerçeği vurgular. İlkeli bir duruş, bireyin sadece kendi vicdanıyla barışık olmasını değil, aynı zamanda çevresinde güvenilir ve saygıdeğer bir kişi olarak tanınmasını sağlar. Bu duruş, yıllar süren dostluklar, sağlam iş birlikleri ve derin bağlar kurmanın temelini oluşturur.

Toplumun temeli, bireyler arasında özgürce yapılan ilke yazılmamış “mertlik1, “delizlilik”, “yiğitlik”, dürüstlük” gibi kavramları temel ilke olarak kabul etmiş sözleşmelere dayanır; sözleşmeler, ancak bu ilkeler üzerinde uygulanırsa kalıcı bir dayanışma yaratırlar. İlkeli duruş, bu noktada bireylerin birbirine ve topluma olan bağlılığını güçlendiren bir köprü görevi görür. Örneğin, bir toplulukta bireyler, sadece kendi çıkarlarını değil, adalet ve eşitlik gibi ortak değerleri gözeterek hareket ettiğinde, toplumsal uyum kendiliğinden ve daha sağlam bir şekilde oluşur. İlkeler, bireylerin sadece kendi alanlarında değil, toplumun genel iyiliği için de sorumluluk almasını sağlar. Böylece, ilkeli duruş, sadece bireysel bir hayat felsefesi olmaktan çıkarak, toplumsal bir pusula haline gelir ve medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunur.

İnsan, yalnızca biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, düşünme, konuşma ve evreni bütüncül bir şekilde kavrama yeteneğiyle tanımlanır. İnsan, toplum içinde bir kültür çevresinde yaşarken bulgularıyla çevresini değiştirebilen ve biçimlendirebilen bir canlıdır. Çevresini değiştirme, değiştirebilme gücüne sahip olan insanın be değişimleri gerçekleştirirken ilkeli bir duruş sergilemesi toplum sağlığının temelini oluşturur. Adalet, dürüstlük, eşitlik gibi evrensel ilkeler, insanın kendini bir varlık olarak algılama becerisiyle şekillenir ve toplumsal ilişkilerde bir pusula görevi görür. İlkeli duruş, bireyin yalnızca kendi çıkarlarını değil, aynı zamanda çevresindeki diğer bireylerin haklarını ve toplumsal iyiliği gözetmesini sağlar. Örneğin, bir toplulukta saygı ilkesine bağlı kalarak hareket eden birey, nezaket ve anlayışla yaklaşarak sosyal bağları güçlendirir. Böylece, insanın kültür ve medeniyet oluşturma süreci, ilkeli davranışlarla daha anlamlı ve sürdürülebilir hale gelir.

İlkeli duruş, insanın hem bireysel hem de toplumsal kimliğini güçlendiren bir hayat felsefesidir. İnsan, psikolojik bir benlik sistemi olarak kendi değerlerini oluştururken, aynı zamanda sosyolojik bir varlık olarak topluma katkıda bulunur. Örneğin, sadakat ilkesine bağlı kalan bir birey, güvenilir ilişkiler kurarak dostluklarını ve iş birliklerini uzun vadeli hale getirir. Bu, sadece

bireyin kendi vicdanıyla barışık olmasını değil, aynı zamanda çevresinde saygı ve takdir görmesini sağlar. İlkeler, zor kararlarında bireye yol gösterir; örneğin, etik bir ikilemde dürüstlük ilkesine sadık kalmak, kısa vadeli kayıplara rağmen uzun vadede iç huzur ve toplumsal güven kazandırır. Böylece, ilkeli duruş, bireyin kendini bir bütün olarak ifade etmesine olanak tanırken, kültür ve medeniyetin ilerlemesine de katkıda bulunur.

İnsan, ünsiyet kurma yeteneğiyle toplumsal bir kimlik inşa eden, akıl ve bilinç sahibi bir canlı olarak tanımlanır. İnsanın “ünsiyet” oluşturma kapasitesi, onun diğer bireylerle yakınlık ve kaynaşma yoluyla varlığını sürdürebilmesini sağlar; bu, toplumsal dayanışmanın temelini oluşturur. Adalet, dürüstlük ve eşitlik gibi evrensel ilkeler, bu ünsiyetin ahlaki bir çerçevede gelişmesine imkân tanır ve bireyin toplumsal ilişkilerinde bir pusula işlevi görür. İlkeli duruş, insanın irade ve kudret sahibi çift kutuplu bir varlık olarak kararsızlıkla karşılaştığı anlarda, ahlaki değerlere bağlı kalarak tutarlı kararlar almasını sağlar. Örneğin, bir bireyin sadakat ilkesine bağlı kalarak güvenilir ilişkiler kurması, yalnızca kişisel bağlarını güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapının sürekliliğine katkıda bulunur. Bu bağlamda, ilkeli duruş, insanın akıl ve bilinçle donanmış bir varlık olarak kendi değerlerini inşa etme ve toplumu zenginleştirme sürecinin temel taşıdır.

İnsanın unutkanlık (nisyan) özelliği, onun ahlaki ve ilkesel duruşunu daha da kritik hale getirir; zira bu unutkanlık, bireyi ilkelere bağlı kalmaya zorlayan bir hatırlatma mekanizması olarak işlev görür. İnsan, ahlak sahibi ve değer üreten bir varlık olarak, inceleyen, araştıran ve öğrenen yapısıyla ilkelerini sürekli yeniden değerlendirir ve geliştirir. İlkeli duruş, bu süreçte bireyin hem kendi içsel çelişkileriyle baş etmesine hem de toplumsal ilişkilerde güvenilir bir aktör olmasına olanak tanır. Örneğin, bir iş ortamında etik bir ikilemle karşılaşan birey, dürüstlük ilkesine bağlı kalarak karar verdiğinde, bu karar sadece kişisel vicdanını rahatlatmakla kalmaz, aynı zamanda çevresinde saygı ve güven uyandırır. Bu, insanın beş duyuyla algılayan ve bilinçli bir şekilde öğrenen bir varlık olarak,

ilkelerini hayatının pusulası haline getirmesinin, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sürdürülebilir bir uyum yarattığını gösterir. Böylece, ilkeli duruş, insanın toplumsal ve ahlaki sorumluluklarını yerine getirirken, kendi varoluşsal anlamını da güçlendiren bir rehber olur.

İnsanın, vahşet ve dehşete karşı diğer insanlarla uyum, kaynaşmaya yatkın yaratılmış bir varlık olarak her zaman medenileşmeye yatkın bir varlık olarak tanımlanması, onun toplumsal doğasının ve ahlaki ilkelerinin medeniyetin inşasındaki kritik rolünü belirler. İnsanın medenileşmeye yatkınlığı, insanın yalnızca biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp, akıl ve bilinçle donanmış, değer üreten bir aktör haline gelmesini sağlar. İlkeli duruş, bu bağlamda, bireyin diğer insanlarla uyum ve kaynaşma arzusunu adalet, dürüstlük ve saygı gibi evrensel ilkelerle yönlendiren bir pusula işlevi görür. Bir toplulukta farklı görüşler arasında çatışma çıktığında, saygı ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak hareket eden birey, vahşet ve ayrışmanın önüne geçerek medeni bir diyalog zemini oluşturur. Böylece, ilkeli duruş, insanın medeniyete yatkın doğasını güçlendirerek, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde uyum ve dayanışmayı destekler; bu da onun hayat felsefesini anlamlı ve sürdürülebilir kılan temel bir unsur olarak öne çıkar.

İnsanın “beşer” olarak tanımlanması, onun biyolojik ve fiziksel yönünü, yani derisinin tüysüz, çıplak yüzeyini ifade eden bir kavram olarak ortaya çıkar. Beşer, insan türünün hayvanlarla ortak özellikler taşıdığı bir aşamayı temsil eder; korku, iştah ve şehvet gibi doğal, içgüdüsel haller bu beşeriyetin temel unsurlarıdır. Ancak insan, yalnızca bu biyolojik yönüyle sınırlı kalmaz; insaniyet, cömertlik, sözünde durma ve kanaat gibi ahlaki faziletlerle kendini diğer canlılardan ayırır. İlkeli duruş, bu bağlamda, beşeriyetin içgüdüsel eğilimlerini aşarak insaniyete ulaşmanın bir yolu olarak belirir. Örneğin, bir bireyin çıkar çatışmaları karşısında dürüstlük ilkesine bağlı kmesi, onun yalnızca biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp ahlaki bir duruş sergileyen bir insan haline gelmesini sağlar. Bu, ilkeli duruşun, bireyin hem kendi içsel çelişkilerini çözümlemesine hem de toplumsal iliş-

kilerde güvenilir bir aktör olmasına olanak tanıdığını gösterir.

Beşeriyet ve insaniyet arasındaki bu ayrım, ilkeli duruşun insanın evrimsel ve ahlaki gelişimindeki kritik rolünü vurgular. Beşer aşamasında insan, temel ihtiyaçlar ve içgüdüler tarafından yönlendirilirken, insaniyet aşamasında akıl, bilinç ve ahlaki değerler devreye girer. İlkeli duruş, bu geçiş sürecinde bireyin kendi değerlerini inşa etmesini ve toplumsal uyumu güçlendirmesini sağlayan bir pusula işlevi görür. Örneğin, bir toplulukta adalet ilkesine bağlı kalarak karar veren bir birey, sadece kendi çıkarlarını değil, aynı zamanda diğer bireylerin haklarını da gözeterek toplumsal dayanışmayı destekler. Bu, insanın vahşet ve dehşete karşı uyum ve medeniyete yatkın bir varlık olarak tanımlanmasını tamamlar; zira ilkeler, bireyin içgüdüsel eğilimlerini kontrol altına alarak medeni bir toplumun oluşumuna katkıda bulunur. Böylece, ilkeli duruş, insanın biyolojik sınırlarını aşarak ahlaki bir varlık olarak kendini gerçekleştirmesinin temel taşı haline gelir.

İnsanın insaniyet yönü, onun ahlak ve değer üretme kapasitesini ortaya koyar; bu da ilkeli duruşun toplumsal ve bireysel düzeyde neden vazgeçilmez olduğunu açıklar. Cömertlik, sözünde durma ve kanaat gibi faziletler, bireyin yalnızca kendi vicdanıyla barışık olmasını değil, aynı zamanda çevresinde saygı ve güven uyandırmasını sağlar. Örneğin, bir iş birliğinde sözünde durma ilkesine bağlı kalan bir birey, uzun vadeli ve sağlam ilişkiler kurarak toplumsal bağları güçlendirir. İlkeli duruş, bu bağlamda, bireyin beşeriyetin geçici ve içgüdüsel arzularına kapılmasını önler ve onu insaniyetin yüksek değerlerine yönlendirir. Bu, insanın akıl ve bilinç sahibi bir varlık olarak, kendi varoluşsal anlamını bulmasında ve medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunmasında kritik bir rol oynar. Dolayısıyla, ilkeli duruş, bireyin hayatında bir pusula olarak, hem kişisel bütünlüğünü korumasını hem de toplumsal uyumu desteklemesini sağlar.

“İlkeli duruş hayat pusulamız olmalı” ifadesi, bireyin yaşamını ahlaki ve evrensel değerler doğrultusunda yönlendiren bir rehberin önemini vur-

gular. İnsan, yalnızca biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda akıl, bilinç ve ahlakla donanmış, toplumsal bir varlık olarak tanımlanır. Durkheim’in vurguladığı gibi, insan doğasının yapısal düalitesi, bireysel ve toplumsal yönler arasında bir gerilim yaratır; bu gerilim, bireyselliğin içgüdüsel eğilimleri ile ahlaki faaliyetlerin evrensel ilkeleri arasında bir çatışma olarak ortaya çıkar. İlkeli duruş, bu çatışmada bireye yol gösterir; adalet, dürüstlük ve saygı gibi değerlere bağlı kalarak, bireyin hem kendi vicdani huzurunu sağlamasını hem de toplumsal uyumu desteklemesini mümkün kılar. Bu bağlamda, ilkeli duruş, insanın medeni bir varlık olarak kendini gerçekleştirmesinin temel taşıdır ve hayatın karmaşık yollarında bir pusula işlevi görür.

İnsan doğasının düalitesi, bireysel arzular ile kolektif sorumluluklar arasındaki zıtlıktan kaynaklanır. Durkheim’in belirttiği gibi, duyuşal iştahlar bireyselliğe odaklanırken, kavramsal düşünce ve ahlaki faaliyetler evrensel ve kişisel olmayan amaçlar güder. İlkeli duruş, bu zıtlıkta bireyin ahlaki yönünü güçlendirerek, egoist eğilimlerin ötesine geçmesini sağlar. Örneğin, bir bireyin cömertlik veya sözünde durma gibi faziletleri benimsemesi, yalnızca kendi çıkarlarını değil, aynı zamanda toplumu gözetken bir tavır sergilemesini mümkün kılar. Bu, insanın yalnızca bireysel bir varlık değil, aynı zamanda medeniyetin bir ürünü olduğunu gösterir; zira medeniyet, kolektif faaliyetin ahlaki ve entelektüel ürünlerinin bir araya gelmesiyle oluşur. İlkeli duruş, bu medeniyetin sürdürülebilirliğini destekleyen bir rehber olarak, bireyin toplumsal bağlarını güçlendirir ve onun insanlığını pekiştirir. Düalite, insanın hem “melek hem canavar” olarak tanımlanmasına yol açar; Pascal’ın ifadesiyle, insan ne tamamen bireysel ne de tamamen kolektiftir. İlkeli duruş, bu ikili doğanın içsel çelişkilerini dengelemek için bir çerçeve sunar. Örneğin, bir bireyin zor bir karar anında dürüstlük ilkesine bağlı kalması, onun bireysel arzularına karşı ahlaki bir sorumluluk üstlenmesini sağlar; bu, fedakârlık gerektirse de bireyin iç huzurunu ve toplumsal saygınlığını korur. Durkheim’in sosyolojinin medeniyet bilimi olarak tanımlanmasına dair görüşü, ilkeli duruşun önemini daha da açıklar; çünkü in-

san, medeni olduğu ölçüde insandır ve bu medeniyet, ahlaki ilkelerin toplumu şekillendirmesiyle mümkün olur. İlkeli duruş, bireyin bu medeniyet sürecine katkıda bulunmasını sağlayarak, onun hayatındaki anlam arayışını yönlendirir. (Durkheim, 2106: 161-163)

İlkeli duruş hayat pusulamız olmalı, ifadesi, bireyin hem kendi benliğini hem de toplumu anlamlandırma çabasını yansıtır. İnsan, duyuşsal ve bireysel eğilimleriyle mücadele ederken, ahlaki ilkeler aracılığıyla kendini ve çevresini dönüştürebilir. Bu ilkeler, bireyin yalnızca kendi içsel çelişkilerini çözümlemesine değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendirmesine olanak tanır.

İlkeli duruş, bu nedenle, insanın hem bireysel hem de kolektif doğasını uzlaştıran bir rehber olarak, hayatın belirsizlikleri karşısında bir pusula görevi görür; bireyi, medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunan, ahlaki bir varlık olarak konumlandırır.

İlkeli duruş, bireyin hem kişisel hem de toplumsal yaşamında bir pusula olarak işlev görerek, onu ahlaki ve evrensel değerler doğrultusunda yönlendirir. Adalet, dürüstlük, saygı ve sadakat gibi ilkeler, bireyin yalnızca kendi vicdani huzurunu sağlamasını değil, aynı zamanda çevresinde güven ve saygınlık uyandırmasını mümkün kılar. İnsan doğasının düalitesi, bireysel arzular ile kolektif sorumluluklar arasındaki gerilimde kendini gösterirken, ilkeli duruş bu çelişkileri uzlaştıran bir köprü görevi görür.

Bu duruş, bireyin beşeriyetin içgüdüsel eğilimlerini aşarak insanîyetin yüksek değerlerine ulaşmasını sağlar; böylece, insan, medeni bir varlık olarak kendi varoluşsal anlamını inşa eder. İlkeli duruş, bireyin sadece kendi benliğini değil, aynı zamanda toplumu dönüştürme gücünü ortaya koyar ve bu, modern toplumların karmaşık yapısında bireysel özerklik ile toplumsal dayanışma arasında bir denge kurmanın temel yoludur.

Toplumların sürdürülebilirliği, bireylerin ilkeli davranışlarla birbirine bağlanmasına dayanır. Durkheim'ın organik dayanışma kavramı, modern toplumlarda işbölümünün bireyleri karşılıklı bağımlılığa yönelttiğini, ancak bu bağımlılığın

yalnızca işlevsel değil, ahlaki bir temele de ihtiyaç duyduğunu vurgular. İlkeli duruş, bireylerin yalnızca ekonomik çıkarlarını değil, aynı zamanda mertlik, dürüstlük ve adalet gibi değerleri gözeterek hareket etmesini sağlar. Örneğin, bir bireyin iş birliğinde sadakat ilkesine bağlı kalarak güvenilir ilişkiler kurması, toplumsal bağları güçlendirir ve uzun vadeli dayanışmayı teşvik eder. Bu, toplumun ahlaki çözülme riskiyle karşı karşıya kalması için vazgeçilmez bir unsurdur; zira ilkesizlik, samimiyetsizlik ve kişisel çıkarlar uğruna yalpalama, toplumsal güveni zedeler ve dayanışmayı tehdit eder.

İlkeli duruş, bireyin toplumsal rollerini yerine getirirken hem kendi kimliğini korumasını hem de topluma anlamlı bir katkı sunmasını sağlar. İnsan, ünsiyet kurma yeteneğiyle toplumsal bir kimlik inşa ederken, bu kimliği ahlaki ilkelerle zenginleştirir. Örneğin, bir toplulukta farklı görüşler arasında çatışma çıktığında, saygı ve eşitlik ilkelerine bağlı kalan bir birey, medeni bir diyalog zemini oluşturarak vahşet ve ayrışmanın önüne geçer. Bu, insanın medeniyete yatkın doğasını güçlendirir ve onun kültür ile medeniyet oluşturma sürecini daha anlamlı hale getirir. İlkeli duruş, bireyin yalnızca kendi içsel çelişkileriyle baş etmesine değil, aynı zamanda toplumsal uyumu desteklemesine olanak tanır; böylece, birey hem kendi benliğini hem de toplumu dönüştüren bir aktör haline gelir.

İnsanın beşeriyet ve insanîyet arasındaki geçişi, ilkeli duruşun önemini bir kez daha ortaya koyar. Beşeriyet, korku, iştah ve şehvet gibi içgüdüsel eğilimlerle tanımlanırken, insanîyet, cömertlik, sözünde durma ve kanaat gibi ahlaki faziletlerle kendini gösterir.

İlkeli duruş, bireyin bu geçiş sürecinde kendi değerlerini inşa etmesini ve içgüdüsel arzularını kontrol altına alarak ahlaki bir varlık haline gelmesini sağlar. Örneğin, bir iş ortamında etik bir ikileme karşışılan birey, dürüstlük ilkesine bağlı kalarak karar verdiğinde, bu karar sadece kişisel vicdanını rahatlatmakla kalmaz, aynı zamanda çevresinde güven ve saygı uyandırır. Bu, insanın akıl ve bilinç sahibi bir varlık olarak, kendi varoluşsal anlamını bulmasında ve medeniyetin

ilerlemesine katkıda bulunmasında kritik bir rol oynar.

Toplumsal dayanışmanın temelinde, bireylerin birbirine karşı ilkeli davranışları yatmaktadır. İnsanlar arasındaki ilişkiler, özgür değiş-tokuşa dayalı olsa da, bu ilişkilerin sürdürülebilirliği, yazılı veya yazısız normlara bağlı kalmaya bağlıdır.

İlkeli duruş, bireylerin birbirine zarar vermesini ve alanlarına tecavüz etmesini engelleyerek, toplumsal düzenin korunmasına katkıda bulunur. Örneğin, bir toplulukta adalet ilkesine bağlı kalarak hareket eden birey, sadece kendi çıkarlarını değil, diğer bireylerin haklarını da gözeterek toplumsal uyumu güçlendirir.

Bu, Durkheim'in işaret ettiği gibi, işbölümünün bireyleri bir araya getirdiği modern toplumlarda, ahlaki ilkelerin toplumsal dayanışmayı pekiştiren bir çimento görevi gördüğünü gösterir. İlkeli duruş, bu bağlamda, bireylerin yalnızca kendi alanlarında değil, toplumun genel iyiliği için de sorumluluk almasını sağlar.

İlkeli duruş, bireyin hem kendi iç huzurunu hem de toplumsal saygınlığını korumasının anahtarıdır. "İnsan olmak kuruş ile değil, duruş ile ölçülür" sözü, bireyin hayatındaki anlam arayışının, maddi kazanımlardan çok ahlaki tutarlılığa bağlı olduğunu vurgular. İlkeler, bireyin kararsızlık, belirsizlik ve çıkar çatışmalarıyla dolu durumlarda net bir yön bulmasını sağlar. Örneğin, bir bireyin zor bir karar anında sadakat veya dürüstlük ilkesine bağlı kalması, kısa vadeli kayıplara rağmen uzun vadede derin dostluklar ve sağlam iş birlikleri kurmasını mümkün kılar.

Bu, bireyin yalnızca kendi vicdaniyla barışık olmasını değil, aynı zamanda çevresinde güvenilir ve saygıdeğer bir kişi olarak tanınmasını sağlar. İlkeli duruş, böylece, bireyin hem kişisel bütünlüğünü hem de toplumsal bağlarını güçlendiren bir hayat felsefesi olarak öne çıkar.

Sonuç olarak, "İlkeli duruş hayat pusulamız olmalı" ifadesi, bireyin hem kendi benliğini hem de toplumu anlamlandırma çabasını yansıtan güçlü bir rehberdir. İnsan, duyuşsal ve bireysel eğilimleriyle mücadele ederken, ahlaki ilkeler aracılığıyla kendini ve çevresini dönüştürebilir. Bu ilkeler, bi-

reyin yalnızca kendi içsel çelişkilerini çözümlemesine değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendirmesine olanak tanır.

İlkeli duruş, bireyin hem bireysel hem de kolektif doğasını uzlaştıran bir pusula olarak, hayatın belirsizlikleri karşısında yol gösterir; bireyi, medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunan, ahlaki bir varlık olarak konumlandırır. Bu duruş, modern dünyanın karmaşasında bireyin kendi yerini bilmesini, yalpalamadan ve samimi bir şekilde durmasını sağlayarak, hem bireysel saygınlığı hem de toplumsal uyumu pekiştiren bir rehberdir.

Kaynaklar

Durkheim, Emile. (1960). The Division of Labor In Society (Translated by George Simpson), Lithographed For The Publishers By Noble Offset Printers, Inc., New York.

Durkheim, Emile. (2016). Ahlak ve Toplum, (Çeviri: Duygu Çenesiz), Pinhan Yayıncılık, İstanbul.

GÜREŞİN HASI

Pehlivanın kispettir örtüsü,
Cazgır manilerle verir süsü,
Yiğidin er meydanı ölçüsü,
Vur davulcu Köroğlu türküsü.

Yenilirsen bile hiç üzülme,
Çok çalış dolacaktır bu çile,
Gün gelince sende yeneceksin,
Hem de rakibini ezeceksin.

Dönüşü yok yaptığın hatanın,
Oyununu iyi kur amanın,
Fırsatı gelince o zamanın,
Elbet madalyalar alacaksın.

Yenilen alır tarağı tası,
Son bulur güreşte iddiası,
Finalde olur oyunun ası,
Şimdi başlar güreşin en hası.

Coşkun BOLAT

Özet

Köklerinin insanlık tarihinin en eski dönemlerine kadar uzandığına inandığımız Türklerin, Türk dil, kültür ve medeniyetinin çok önemli bir dönemi ön plana çıkar. Tarih boyunca yeryüzündeki birden fazla kıtada etkin olan Türklerin anayurt olarak işaret edilen ve Orta Asya adı verilen coğrafya da Hun'lar (Kun) ile etkili ve yeni bir doğuşun varlığını öğreniyoruz. Anayurt da Hunlar ile tarihi bir başlangıç Türk tarihi açısından değerli iken Çin coğrafyasındaki Çu (Chou) yönetiminin varlığını da unutmamak gerekir. Hem Orta Asya adı verilen coğrafyada ve hem Çin sınırlarındaki Türk varlığına dair bilgilere ulaşırken Japonya'da da bir Türk varlığına dair bilgilere de ulaşıyoruz. Bütün bir Asya kıtasındaki Türk varlığına baktığımızda Doğu Türklüğü için Orta Asya, Çin ve Japonya'yı işaret ederken Hindistan'dan İran'a uzanan coğrafyada da bir Türk varlığı bilinirken bunun için de Güneydoğu Asya Türklüğü adı verilip Ön Asya'daki Türklüğün varlığı da tabii ki ayrı bir konu. Mekan açısından Hazar Denizi'nin doğusuyla başlayan Anayurt'un da dahil olduğu coğrafya konumuz ile ilgiliyken yönetsel bir dönem olarak da Hun, Çu, Gök Türk, Tabgaç ve Japonya'daki Türklerin varlığı konumuzun özünü oluşturur. Konumuz içerisinde de coğrafya, dönem ve etkinlik ön planda olan unsurlar arasında.

Anahtar Kelimeler: Hun, Chou (Çu), Tabgaç, Japonya Türklüğü, Gök Türkler.

An Influential Emergence In Eastern Turkic Identity

Abstract

A very important period of the Turks, the Turkish language, culture and civilization, whose roots you believe date back to the earliest periods of human history, comes to the fore. We learn that the Turks, who have been active in more than one continent on earth throughout history, had an effective and new birth in the geography called Central Asia, which was pointed out as the homeland of the Turks. While a historical beginning with the Huns in the homeland is valuable for Turkish history, it is also necessary not to forget the existence of the Chu administration in the Chinese geography. While we access information about the Turkish presence in the geography called central Asia and on the borders of China, we also access information about a Turkish presence in Japan. When we look at the Turkish presence in the entire Asian continent, we see that Central Asia, China and Japan are the points for Eastern Turkishness, while a Turkish presence is also known in the geography extending from India to Iran, and this is called Southeast Asian Turkishness, and the presence of Turkishness in Western Asia is of course a separate topic. While the geography starting from the east of the Caspian Sea and including the Motherland is related to our subject in terms of location, the existence of the Huns, Chu, Gokturks, Tabgach and Turks in Japan constitutes the essence of our subject as an administrative period. Within our topic, geography, period and activity are among the prominent elements.

Keywords: Hun, Chou (Chu), Tabgach, Japanese Turkic Heritage, Göktürk

Giriş

Türk tarihi, köklü bir geçmişe sahip olup, Asya bozkırlarından dünya sahnesine uzanan bir medeniyetin hikâyesini barındırır. Bu tarihin başlangıç noktası olarak, büyük ölçüde Hunlar işaret edilir; zira Hunlar, Türk kimliğinin devlet, teşkilat ve kültür gibi temel unsurlarını ilk kez belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. Orta Asya'nın Ötüken bölgesi, Türkler için ana yurt olarak kabul edilirken, bu coğrafya Türk birliğinin ve yönetim anlayışının şekillendiği merkez olmuştur. Hunlar, yalnızca siyasi ve askeri başarılarıyla değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal yapılarıyla da Türk tarihinin temel taşlarını oluşturmuş, sonraki Türk devletlerine bir model sunmuştur.

Hunlarla ilgili bilgiler, özellikle Çin ve Soğd kaynaklarından elde edilmektedir. Çin kaynaklarında Hsiung-nu olarak anılan Hunlar, Soğd mektuplarında Hun adıyla açıkça tanımlanır ve bu adın "halk" veya "ulus" anlamına geldiği belirtilir. Bu kaynaklar, Hunların kökeni, yönetim yapısı ve komşu topluluklarla ilişkileri hakkında zengin veriler sunarken, Türk tarihinin erken dönemine

dair önemli ipuçları sağlar. Hunların, T'u-ke hanedanı ile başlayan yönetim modeli, Gök Türkler ve sonraki Türk devletlerinde geleneksel bir çerçeve olarak devam etmiş, Türklerin birleştirici gücünü ve devlet anlayışını şekillendirmiştir.

Bu makale, Hunların ve onların devamı niteliğindeki Gök Türklerin Türk tarihindeki yerini, yönetim modellerini, kültürel miraslarını ve komşu topluluklarla etkileşimlerini akademik bir perspektiften ele almayı amaçlamaktadır.

Hunların Mete (Bağatur Yabgu) gibi efsanevi liderlerinin askeri ve siyasi dehası, Töre gibi toplumsal düzenleyici unsurlar ve Çin, İran, hatta Japonya'ya uzanan kültürel etkiler incelenecektir. Ayrıca, Avrupa ve Ak Hunlar gibi Hun kökenli yönetimlerin Türk tarihinin küresel boyutunu nasıl şekillendirdiği değerlendirilecektir. Bu bağlamda, makale Türk tarihinin sürekliliğini ve evrensel etkisini ortaya koyarak, Hun ve Gök Türk mirasının modern Türk kimliğine katkılarını vurgulamayı hedefler.

1. Türk Tarihinin Temelleri

Türk tarihine başlangıç olarak tamamen olma-

sa da büyük oranda Hunlar işaret edilir. Türk tarihinde de önemli bir merkez olarak da “Ötüken” adı verilen coğrafya ön plana çıkar. Ana yurt olarak da Türkler için Orta Asya adı verilen coğrafya gösterilir.

Hunlarla birlikte Türklerle ilgili birçok olgunun kendisini ilk defa daha belirgin halde gösterdiğini kaynaklardan öğreniyoruz.

Hunlar ve Türkler ile ilgili daha belirgin bilgilere ulaşmamızda Çin kaynakları daha fazla ön planda. Bununla birlikte Hun adı ile ilgili Soğd kavminin bir mektubunun da önemli olduğunu belirterek birden fazla kaynağın da Hunlar hakkında bilgiler verdiğini öğreniyoruz.

2. Hunların Kökeni ve Adlandırma

2.1. Hun Adının Kökeni

Çin Kaynaklarında Hsiung nu adıyla anılan Hunların Soğd kaynaklarında Hun adının belirgin bir şekilde anılıp Hun adının gerçekliğini ortaya çıkaran yegane kaynağın da bu Soğd mektubu olduğunu anlıyoruz.

Hun adının da halk, toplum ya da ulus anlamına işaret ettiğini de öğrenirken Kun olarak da anıldığını öğreniyoruz. Bu adla ilgili aynı zamanda güneş adından gelen “Kün” adı ile bir bağlantı kurulabileceğine inandığımız gibi güneş – kün – kun bağlantısıyla bir toplumun doğuşu, var oluşu ile ilgili bir anlam bağlantısı da kurulabilir. Burada da bir ulus adı ön plana çıkarken Türklerin ulusa verdiği önem ve değer de ön plana çıkıyor.

İslamiyet den önceki Türk devletlerinin adlarına baktığımızda da ulus adları ön plana çıkarken İslamiyet den sonra birçok defa kişi adlarıyla anılan yönetimlerin varlığına şahit oluyoruz.

2.2 Hun Yönetim Modeli ve Teşkilatlanma

Kaynaklar ışığında devlet, yönetim, teşkilat, ordu gibi birçok alanda Türklere özgü ilk model olarak Kun – Hunlar ön plana çıkıyor ki zaten Gök Türklerinde birden fazla açıdan Hunların devamı olduğu bilgileri de verilir.

Gök Türklerin de Devlet –i Ali Selçuk ve Devlet –i Ali Osman olmak üzere kendisinden sonraki bütün Türk devletlerinde geleneksel bir model olduğu bilgisine de ulaşıyoruz. Bozkırların ilk modeli olarak da adlandırılan yönetimde

2.3. T’u-ke (Türk) Hanedanı

T’u – ke (Türk) adı verilen bir hanedan so-

yundan gelenlerin hükümdar olduğu bilgisi verilir. Gök Türk yönetimindeki Aşina soyunun da bu hanedan ile bağı olduğu bilgisine de ulaşıyoruz. T’u – ke hanedanına akraba olan boyların varlığını öğrenirken de bu akrabalık bağına sahip olan boyların devlette çok önemli yeri olduğu bilgisine de ulaşıyoruz.

Bu hanedana evlilik yoluyla bağ kuranların yüksek memur olduklarını da öğreniyoruz. Hun ve Gök Türklerden sonraki yönetim hanedanlarına baktığımızda da bu soya dayandırılması gerektiğini de öğrenirken bu hanedana akraba olanların da sanırım dahil olduğunu düşünebiliriz.

2.4. Hunların İlk Ataları

Genel olarak Hunların ilk Hükümdarı ile ilgili Teoman ya da Tuman adına işaret edilse de Hunların geçmişinin Teoman’dan öncesine dayandığı bilgisine de ulaşıyoruz. Bununla ilgili Hunların ilk ataları olarak Hyaonlar adı geçerken Zerdüş’tün var olduğu bir dönemde Hyaonların bir kralı olarak gösterilen Areasp’ın Med’ler ile savaştığı bilgisi de alışılmış bir Türk tarihinin dışında olduğunu düşündürür bize.

Ayrıca bu konuda Hüseyin Nihal Atsız da Teoman’dan önce MÖ 1766 yılında Şün Goey adında bir liderin Kunları bir idare altında topladığı bilgisini vermesi de dikkatimizi çeker. MÖ 210 yılında Şarki Moğolistan’da Tung hu, asıl Moğolistan’da Kun, Kansu’da Yüechi, Çungarya da Usunlar, Orta Tiyanşan’da da Sakaların var olduğu bilgisi verilir. Aynı zamanda Çin ile birlikte, Tung hu, Yüechi ve Ting Ling’lerin Hunların rakipleri arasında olduğunu da öğreniyoruz.

Mesele Hunlar olunca hükümdar olarak en fazla ön plana çıkan, anılan, değer verilen, efsanevi bir karakter haline getirilen ve birden fazla anlam yüklenen kişinin Mete, Motun, Modu, Mao Tun olarak anılıp asıl adı ile ilgili Bağatur ya da Bahadır bilgisi verilen yöneticinin varlığını öğreniyoruz. Bu hükümdarın Türk tarihinde çok ön planda olmasında birden fazla unsurun varlığı söz konusu. Bunlar arasında birleştirici özelliği, siyasi ve askeri deha, katı disiplin ve kurallara koşulsuz riayet, vatan, devlet ve millet gibi değerlere bağlılık ve bu uğurda en yakınlarını bile feda etme gibi unsurların varlığını örnek gösterebiliriz.

2.5. Bağatur Yabgu (Mete) ve Askeri Dehası

Modu veya Bağatur Yabgu'nun hükümdar olmadan önce kendisine ait askeri birlikleri eğitme esnasında gösterdiği katı bir disiplin gereği sevdiği bayan ve atı gibi değer verdiği unsurları feda etme tarihte az bulunan bir örnek diyebiliriz. Vatan, Millet ve Devletin varlığı, birliği ve iyiliği için bir ihtilal ile babasını öldürüp hükümdar olması da tarihte az bulunan örneklerden. Bu iki unsurda da ön plana çıkan  ge kural ve disiplin.

Askeri olarak onun döneminde başlayarak günümüzde bile kullanılan askeri onluk sistem, ıslıklı okun yapımı ve savaşlarda gösterdiği askeri stratejiler ile askeri dehasının ön plana çıktığını anlıyoruz. Ayrıca devleti büyütme çabası içerisindeyken bir amaç doğrultusunda yaptıkları siyasi dehası, bir amaca adanmışlığı ile birlik ve beraberliğe gösterdiği önem de söz konusu.

Bağatur Yabgu'nun Çin hükümdar ve prense-sine gönderdiği mektuplarda birlik ve beraberliğe verdiği önemi de anlıyoruz. Bu yaptıklarıyla birlikte efsaneleşen Bağatur Yabgu için Oğuz Han benzetmesi de yapılırken geçmişten günümüze kadar Türklerde sayęı ve sevgiyle anılan büyük şahsiyetler arasında öncülerden olmuştur. Ayrıca Bağatur Yabgunun mektuplarında kendisinin ve ulusunun dini inancı ile ilgili ipuçlarıyla karşılaşırken Tanrı inancı, iradesi ve insan hayatına etkisi ile ilgili unsurların da farkına varıyoruz. Bu yönden eski Türk inancının İslam inancı ile ortak yönleri olduğunu da anlayabiliriz.

26 boy ve devletikleri kendine bağlayarak 80 yıl Türkleri bir arada tutan bir hükümdar olarak tarihe geçen Mo – tu döneminde Uzak Doğuya da uzanan bir Türk hükümdarlığını da görüyoruz. Hunların tarihine baktığımızda da genel olarak Çin ile savaş ve barış, siyasi ilişki, anlaşma ve birçok yönden iletişim ve etkileşimin varlığını öğreniyoruz. Bunun bir göstergesi olarak Çin Seddinin sembolik bir anlamı olduğunu da söyleyebiliriz. Hun ile Çin arasında birden fazla iletişim ve etkileşim ögelerinin varlığını bilerek birden fazla unsur konusunda da karşılıklı alışverişin olduğunu da öğreniyoruz. Aynı zamanda Hunlar ile Çinliler arasında sosyal durumun farklılığı ile ilgili bilgilerin varlığını da öğreniyoruz.

Hunlardan sonraki Ana Yurt  zerindeki Türk tarihine baktığımızda da doğal olarak her zaman Çin ile birden fazla konuda ilişkilerinin de varlığı-

nı öğreniyoruz. (1) (2) (3) (4) (5).

3. Hun-Çin ilişkileri

3.1. Çin'de Türk varlığı ve Siyasi-Sosyal Etkileşim

Ana Yurttaki Türk varlığının başlangıcından itibaren uzun bir süre boyunca Çin  ncelikli olmak üzere Uzak Doğudaki bütün kavimlerle doğal olarak iletişim, etkileşim, paylaşım ve mücadele içinde olması bir getiri veya sonuç diyebiliriz. Bu bakış açısı ise Türk tarihi ile ilgili gerçekçi ve bağımsız bir bakış açısı olup Türklerin yeryüzünde komşuluk ilişkisinde bulunduğu her türlü kavimler için de geçerli bir durum olduğunu d şunebiliriz. Geçmişteki Türk – Çin ilişkilerine baktığımızda da entrika, oyun, ortaklık ve mücadelenin de varlığını öğrenirken genel olarak Türklerin Çinlilere bakış açısının olumsuz yönde olduğunu anladığımız gibi az da olsa sayęı, dikkat, tedbirli bir bakış açısının da var olduğunu anlıyoruz. Hunlardan bile öncesine dayanan bir Türk – Çin ilişkisi ve bağlantısını öğrenirken Çin de de bir Türk varlığının söz konusu olduğunu öğreniyoruz. Saka, Chou (u), k uk Hun grupları, Tabgaçlar, Cengiz ve Kubilay Hanlığı döneminde Çin'in tamamında da bir Türk etkisi olduğunu anlıyoruz. Belirli dönemlerde de Türk boyları arasında Çin ile ortak bir yaşam alanı ve ilişkiyi kabul edenlerin varlığını da öğrenirken özellikle de Uygurların geçmişte Çin ile ilişkilerinin çok ileri derecede olduğunu öğreniyoruz.

Hunların son döneminde de Türk – Çin ilişkileri ile ilgili dikkat çekici bir olgun ise i i ve Ho Han Yeh adında Hunların iki kardeş yöneticisi arasındaki çatışma, ayrılık, bağımsızlık, değer ve kutsallık içerikli ilişkisi ön plana çıkar. Bu durumun da Türk tarihinde önemli bir yeri vardır.

3.2. i-i ve Ho Han Yeh: Bağımsızlık ve Tabiiyet

i i ve Ho Han Yeh mevzusunda Hunlar arasında bir tarafın Çin'e tabi olması söz konusu iken i i ve ona tabi olanların bağımsızlığa değer vermesi söz konusu olup i i ile birlikte ona tabi olan Hunların batıya çekildiği ile ilgili bilgilere de ulaşıyoruz. Aynı zamanda i i önderliğindeki Hunların batıya çekilmesi ile ilgili Avrupa'ya giden Hunlar ile de bir bağlantısının olduğu bilgisi verilir. Zaten Avrupa Hunları ile ilgili ilginç bir şekilde Hun veya Türk olup olunmadığı ile ilgili mevzuların varlığını da öğreniyoruz. Avrupa'ya giden

Hunların Asya Hunları ile bağlantılı olduğuna dair vesikalı bilgi verilirken bu göçün sebepleri arasında iklim değişikliğinin de etkisi olduğu bilgisi verilir.

3.3. Hun-Çin ilişkisinde bir sembol: Çin Seddi

Hun – Çin ilişkisi ile ilgili dünya çapında önem arz eden bir sembol olarak karşımıza çıkan unsurun da Çin Seddi olduğunu söyleyebiliriz. Hun ile Çinliler arasında MÖ. 569 ve 307 yıllarında çarpışma ve taarruzlara karşı yapıldığı bilgisi verilir Çin Seddi için. Türklerin Ana Yurt coğrafyasına bakıldığında da Uzak Doğu, Doğu Avrupa ve Ön Asya'da da ister istemez komşuluk ilişkilerine dayalı bir etkileşim görülürken bu coğrafyalarda fiziksel olarak Türk etkisini görebiliriz. “Türk Etkisi” denilince de Asya Kıtasında Hun, Gök Türk, Uygur, Oğuz, Kıpçak etkilerinin tabi ki ayrı bir etkisi olduğunu da düşünebiliriz.

3.4. Kün Yabgu ve Hunların Öncü boyları

Bu yazıda Hunlar ile ilgili ön plana çıkan belli başlı hükümdarların adlarını verirken Bağatur Yabgudan (Mete) sonra hükümdar olan Kün Yabgudan da bahsetmek gerekir. Bu konuda yine fatih ve teşkilatçı özelliği ön plana çıkarken Hun sınırlarının genişlemesinde onun etkisinin de ihmal edilmemesi gerektiğini de düşünebiliriz. Türk tarihinde ömrü uzun yönetimler arasında da ilk sıralara giren Hunların da öncü boylarının olduğuna dair bilgilere de ulaşıyoruz.

Oğuz, Uygur ve Kıpçak Türklerinin ataları olarak işaret edilen Hunların esas kuvvetleri için Oğuz, Ogur, Kemak (Kıpçak) ve Kanglı boyları ön plana çıkar. Hunların Moğolistan taraflarında kalanlar için Tokuz Oğuz adı verildiğini öğrenirken ilerleyen zamanda bu Tokuz Oğuzların Uygur adını alıp Kanglı zümreleri içinde de yer aldıkları bilgisi verilir.

Tokuz Oğuzlar için aynı zamanda On Uygur, Kay ve Kun adlarının da verildiğini öğrenirken burada Kay adının bazı kaynaklarda Kayı boyu ile ilgili olduğu bilgilerine de ulaşıyoruz. (5) (6). Türk tarihinde ön plana çıkan boylar için de önemli bir Hun bağlantısını da öğrenirken kendisinden sonraki Türk yönetimlerinin de bir ne Hun ve Gök Türk temsilcisi olduğunu da anlıyoruz. Türk tarihinde kademeli olarak da Hunların da eski bir kökü olduğunu düşünürken bir Saka bağlantısına dair bilgilere de ulaşıyoruz.

4. Hunların Kültürel Mirası

4.1. Töre ve Toplum Düzeni

Hunlar ile ilgili kültür, sanat, dil, gelenek ve yaşantılarına dair birden fazla bilimsel kaynakta bilgiler verilirken arsında ilğimizi çekecek konular da olabilir. Toplum düzeni ve faydası için “ Töre” adı verilen kanunların Hunlar dönemindeki varlığı bilinirken yönetimden başlayarak toplumun çekirdeği olan aileye kadar şifahi ve etkili kanunlar da kendini gösteriyor. Zaten Türk’ü Türk yapan öğelerin başında “ Töre” unsuru yer alırken bu unsurun çocukluk döneminden başlayarak terbiyeli, erdemli ve ahlak sahibi kişiliğe sahip olma hedefi olduğunu da öğreniyoruz. Çocuk yaşta milletin menfaatine yönelik bir eğitim verildiğini de öğrenirken birden fazla konuda eğitimin de çocuk yaşta başladığını öğreniyoruz. Bunlar arasında çocuk yaşta koçlara bindirilerek binicilik eğitimi ile birlikte ok, yay ve avcılık eğitimi verildiğini de öğreniyoruz. Bu eğitimlerden başarılı olanların süvari alayında yer aldıkları bilgisi de verilir. İnsanlık tarihinde ordu, asker, silah ve silah teknolojisi konusunda Türklerin öncü olduğunu öğrenirken de tabi ki burada da eğitimin de ön planda olduğunu söyleyebiliriz.

Türk gelenekleri arasında belki de birçoğumuzun garipsediği bir konunun da “ Levirat” adı verilen baba veya ağabeyin vefatı ile evlat ya da kardeşin üvey annesi ve yengesiyle evlenmesi olduğunu öğreniyoruz. Bu durumun mantığının aile olgusunun devamı ve aile mal varlığının korunması olduğunu da öğreniyoruz. Bu meselenin de Çinliler tarafından yadırganan bir mesele olduğunu öğrenirken bu durumun da Türklerde çok uzun bir dönem devam ettiğini de öğreniyoruz.

Hunlarla ilgili ilğimizi çekecek konular arasında birçok konu yer alırken “raki” adı verilen içkinin de Hunlar döneminde var olduğunu Hüseyin Nihal Atsız’dan öğreniyoruz. Hunların tören şeklinde yılda bir defa ataların ruhlarına kurban kestikleri bilgisine de ulaşırken Müslümanların kurban bayramı da aklımıza gelebilir. Yabguların evlerinin Kuzeye dönük olup sabah güneşi ve akşam ayı kut-sadıkları bilgisine de ulaşıyoruz. Yabgunun evinin kapısının doğuya dönük olup Yabguların tabutunun gümüş ve altından olduğunu da öğreniyoruz. Hunları bir iş yapacakları zaman yıldızlara baktığını da öğrenirken Ay dolunken savaştıklarını da öğ-

reniyoruz. Burada da Türklerin Kozmolojiye değer verip Türk inançları arasında ay, yıldız, gökyüzü, güneş, uzay ile ilgili konularda ilgi ve bilgi sahibi olduklarını da anlıyoruz. Zaten Türk Kozmolojisi ve Kozmogonisi konusu da Türkler konusunda ayrı bir mevzudur.

4.2. Sanat ve Müzik

Müzik ve Musiki ye önem veren Hunların Yabgularının Musiki araçlarının da Çin'den geldiğini öğrenirken yine burada Türk – Çin iletişimi ve etkileşiminin varlığının kültür ve sanat konusunda da etkili olduğunu öğreniyoruz. Meşhur Türk müzik aleti olan “Kopuz” un Hunlar dönemindeki varlığı bilinirken kopuz eşliğinde destanlar, kahramanlık menkıbeleri, aşk Türküleri, acı tatlı hatıraların söylendiğini de öğreniyoruz. Bozlak türü Türkülerin ilk örneğinin Hunlar döneminde de var olduğu bir tahmin konusu iken Çin kayıtlarında bunu destekleyen bir bilgiye de ulaşıyoruz. Çin kaynaklarında 28 çeşit Hun Türküsünün varlığını da öğrenirken Türkülerimizin kökünün de Hunlar dönemine uzandığını düşünebiliriz.

Met'e'den sonra oğlu Kün Yabgu ya da Giyü veya Ki Yo nun döneminde Yuye adlı önemli bir kişiliğin Kunların, Çin ahlakını kabul ettiklerinde mal ve yiyecek konusunda onlara muhtaç olunacağını ve Çin'e tabi olacakları bilgisi verildiğini öğreniyoruz. Bununla birlikte Kun adetlerinin cemiyet için faydalı olup Çin adetlerinin ise ahlaksız olup sınıf mücadelesi doğurduğu bilgisi de verilir.

Türk tarihinde bazı adların ön planda olduğunu öğrenirken aslında bazı adların Hunlar döneminde kullanılmadığını da öğreniyoruz. Hunlar döneminde hükümdar için Yabgu ya da Cabgu adı ön plana çıkarken bu unvanın Çinlilerde Tanju ya da Şanyuy olduğunu öğreniyoruz. Bununla birlikte Kağan,

5. Hunların Devamı: Gök Türkler ve Diğer Türk Devletleri

5.1. Gök Türklerin Hunlarla Bağlantısı

Hakan, Kan ve Han sözünün Hunlar ve devamcısı Siyenpiler döneminde olmadığını da öğreniyoruz. Hunlar ve Gök Türkler arasında ortak unvanların varlığını öğrenirken farklılıkların da olduğu bilgisi verilmesine rağmen Kun dilinin Gök Türk diline benzediğini de öğreniyoruz. (4) (1). Prof. Dr. Ahmet Taşağıl ve Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu gibi tarihçilerin kaynaklarında Hun ve

Gök Türk bağının ön planda olduğunu öğrenirken bazı kaynaklarda da Saka ve Gök Türk bağına da işaret edilir. Çin kaynaklarında Gök Türklerden önce Türklerin de yazısı olduğuna dair kayıtların olduğu bilgisi verilirken Saka ve Gök Türkler arasında olan Hunların da bir alfabesi olduğu bilgisinin verilmesi de Hun ve Gök Türkler arasında ayrı bir bağın olduğunun da işareti olduğunu gösterir bize. Bununla ilgili İncil'i Hunların diline çeviren misyonerlerin hangi alfabeyi kullandıkları da aklımıza gelebilir. Hun ve Gök Türkler arasında farklı hanedan adları görülürken de bu hanedanların da ortak bir bağının olup daha da geçmişe uzandığını düşünebiliriz.

5.2. Avrupa ve Ak Hunlar

Mesele Hunlar olunca da Büyük Hunlar ya da Asya Hunları dışında da Avrupa Hunları ön plana çıkarken günümüz Hindistan, Pakistan, Horasan ve Afganistan coğrafyasında varlık gösteren Ak Hunlar ile de bir Hun varlığının yüzyıllarca devam ettiğini de öğreniyoruz. Bununla birlikte Türk tarihinde çok önemli yeri olan Avarların da Juan Juan ya da Cücenlerden farklı olarak Ak Hunların kuruluşunda ön planda olup katkısı olduğu bilgisi de verilir. Avar – Ak Hun ilişkisinin varlığını Prof. Dr. Osman Karatay'dan da öğrenirken Avarların da Hun etnik geleneğinden olduğuna dair bilginin de verilmesi Avarları da bir Hun devamcısı olduğunu düşündürür bize.

5.3. Ak Hunlar ve Avarlar

Hunların açtığı yolda, gösterdiği hedefe, hiç durmadan Avrupa'ya ilerleyen Türk ve Türklerle beraber olan başka kavimlerin Avrupa'daki varlığı ayrı bir konu olması gerekirken kısaca da değinmenin doğru olacağını düşünebiliriz. Bu konuda Avrupa Hunları, Avarlar, Peçenekler, Bulgarlar, Uzlar, Kıpçaklar ön planda iken Hunlardan sonra birkaç yüz yıllık hakimiyeti ile Avarlar da ön planda olup onları da bir Hun parçası olarak görebiliriz.

Alan varlığını sona erdirip onları Kafkasya'ya süren Hunların Avrupa'ya ilerlemesinin bir başlangıç olduğu göç silsilesi insanlık tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olarak gösterilir. Bundan sonra Avrupa'nın etnik yapısında değişmelerin olduğunu öğrenirken de Avrupa'da Türklerin melez topluluklar oluşmasında etkisi olduğunu düşünebiliriz. Hunlardan sonra da Asya da etkinliği olup Avrupa'ya da geçen Avarların Türk kökenli

olup olmadığına dair bir konu da açılırken buna cevap olarak Avarların Türkçe idari makamları ve Bayan adında hükümdar adının Türkçe kökenli olduğunu belirten Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu arkeolojik kazılarda Avarlara ait Brakisefal Türk tipi iskeletlerin dikkat çekici derecede olduğunu belirtir. (2) (7). Kısa da olsa Hunlarla bağı olan Avarlar ile ilgili yazımızla da iki kıtadaki Hun Türk etkisi konusunda biraz aydınlanmış olduk.

Türklerin en gerideki geçmişinden geleceğe ilerlediğimizde Asya ve Avrupa coğrafyasında da etkili olan bir Hun varlığının etkisi inkar edilemez. Zaten Türk tarihinde uzun ömürlü yönetimler arasında ilk sıralarda olan Asya Hun yönetimine kendisinden sonraki Avrupa ve Ak Hun yönetimini de eklersek dünyadaki Hun etkisinin alanı ve süresi konusunda biraz daha önemini anlamış oluruz. Gök Türklerin de Türk dünyasında birden fazla konuda etkisi de söz konusu. Bunlar arasında yönetim ve sistem ön planda olup kendisinden sonraki Türk yönetimlerinde de geleneksel bir Gök Türk etkisi söz konusu. Hem Hun ve Hem Gök Türk denilince de ikisinin ön planda olan ortak yönleri arasında Türklerin birliği ve beraberliği akla gelir ki bunlardan sonra tam anlamıyla birlikte olan bir Türk yönetimi görülememekte. Hunların yönetim hanedanı Tu ke, Tou Che veya başka bir tabirle Dulo ile birlikte Gök Türklerin Aşına soyu arasında bağlantı kurulurken birçok Türk yönetimlerinde de bu hanedanların referans kabul edildiğini öğreniyoruz. Aşına hanedanı referansı ile Gök Türklerden sonra ilk olarak Kutluk, Hazar ve Türgiş yönetimleri ön plana çıkarken sonrasındaki Türk yönetimleri için de bir referans soy ön plana çıkar. Cengiz Han'ın varlığı ve döneminden sonra da yeni bir referans soyun varlığını da öğreniyoruz. Bu referans soylar için ise Türk edebiyatında ön plana çıkan Oğuz ve Alp Er Tunga nesil silsilesinin varlığını da öğreniyoruz. Burada da bu yönetim hanedanları için kutsiyet de veriliyor.

6. Türk-Çin-İran İlişkileri ve Ortak Kökenler

6. 1. Çu (Chou) Hanedanı ve Türk Kökeni

Hun, Gök Türk ve Uygur yönetimleri öncelikli olmak üzere Anayurt Türklüğünde etkileşimde bulunulan öncelikli halk ve yönetimler arasında İran ve Çin ön planda olduğu gibi özellikle Çin daha ön planda gibi. Saka'lar döneminde İran daha faz-

la ön planda iken sonrasındaki uzun bir dönemde Çin olmazsa olmazlar arasında. Türk tarihinin çok gerilerine gittiğimizde Türk ve Çin ilişkisi içerisinde ortak bir geçmişin izlerini de buluyoruz ki burada Chou veya Çu'lar kendisini gösteriyor. Türk ve İran destanlarında ve bazı kaynaklarda ortak bir Türk - Çin - İran bağlantısı kendisini gösterirken iç içe geçmiş ortak yönleri de buluyoruz.

Şehname adlı eserde bir İran - Turan mücadelesi söz konusu iken bu savaşta Çinlilerin Türklerle bir olduğundan bahsedilir. İranlılara karşı Turanlılara yardım ve destek verenler arasında Çinlilerin de olduğunu öğrenirken kadim zamanlarda Türk ve Çin unsurlarının ortak bir grup içinde yer aldığını anlıyoruz. Hasan Bin Mahmud el Bayati'nin 1483 de Mekke de kaleme aldığı Cam-ı Cem-Ayin adlı eserinde Alp Er Tunga'nın Çin adlı bir kardeşinin olup Çin ve Maçin ülkesinin onun zamanında kurulduğu bilgisi verilir. (8) Bu destani kaynaklar için tabiki kesin bir yargıda bulunmasak da geçmiş gösteren bir işaret gibi görebiliriz.

6. 2. Göç Hareketleri ve Kültürel Etkileşim

Asya kıtasının kadim dönemlerinde Hint - Ari, Türk ve Çin toplumlarının sırasıyla coğrafi yerlerini almasıyla ilgili birden fazla kaynaktan bir göç hareketinin varlığını öğreniyoruz. Bu göç hareketinin Hint - Ari toplumlarının kuzeyden önce Orta Asya adı verilen coğrafyaya inmesiyle bir yer değiştirme ile birlikte köklü bir mücadelenin başladığını da öğreniyoruz. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın da bu konuda çok ilginç bir paylaşımı dikkatimizi çekebilir. Bu bilgi paylaşımına göre Hint - Ari toplumlarının güneye göçleri ile Şu (Çu) ve Saka'ların Kuzeye ve Doğuya çekildikleri bilgisini verirken Çin'de devlet kuran Çu'ların Uzakdoğuya giden bir kolu olduğuna dair delillerin de olduğunu ifade eder. Hint - Ari (İran) kavimlerinin güneye göçünden önce Türk, Çin ve Turanileri oluşturan kitlelerin biraz daha batı da yaşadıklarını da düşünebiliriz bu verilen bilgiye göre. Hint - Ari (İran) kavimleri gelmeden önce de Turanilerin atlı bir millet olup madencilik ve demir işlemeciliği onların göçünden önce bildiklerine de dair bilgiler öğreniyoruz. Profesör Doktor Wolfram Eberhard'ın Çinlilerin Sümer - Kengerler gibi kavimler tabakasının kaynaşması ile oluştuğunu bilgisini vermesi de bu konuda açıklayıcı diyebiliriz. Bu konuda W. Eberhard'ın günümüz Çin coğrafyasının

kenarlarında yer alan kavimlerin Çin toplumunu oluşturduğu bilgisini de verir. Hun, Gök Türk ve Uygur devletlerinin yıkılmasından sonra Çine yerleşen Türklerin varlığına dair bilgiler verilirken Çinleşen Müslüman, Türk ve Moğol unsurlar için ise “ Döngen” adının verildiğini öğreniyoruz. İran ve Çinlilere destan motifini veren Saka’ların olduğuna dair bilgi verilirken de Çuların Mou (Mu) adlı bir prensin Türk elini ziyaret etmesi konusunda da Çuların Türk kökenli olmasıyla ilgili bağlantı kurulur. (6). Profesör Doktor İbrahim Kafesoğlu’nun da Türk Milli Kültürü adlı eserinde de Çou ya da Çuların Türk olmasıyla ilgili bilgiler verilir. (2).

Bu konuda Prof. Dr. Osman Karatay’da Çin’in siyasi kodlarını getirenlerin de Chou (Çu) hanedanı olduğunu ifade eder. İlim aleminin de Çuların Türklüğü konusunda hemfikir olduğunu da öğrenirken Çin kimliğinin temelini atanların da Chou veya Çuların olduğunu öğreniyoruz. Birden fazla kaynaktan da Çular ile Saka’ların birlikte anıldığını öğrenirken burada bir bağlantının var olduğunu düşünebiliriz. Devlet - i Aliyye ordusunun da kullandığı Turan taktiğini başlatan Saka’lar ve Çin’deki Çularda da iktidarın Tanrı tarafından verildiği inancı olan “ Kut “ anlayışının görülmesi de bir başka benzerlik. Uygurluk konusunda da Hint uygarlığının İran üzerinden alınan Orta Doğu kültürünün etkisinde gelişip Çin’in de bu kültürden etkilendiğini de öğrenmemiz bizleri şaşırtabilir. (9). Hazar Denizi’nden Japonya’ya ya kadar olan “ Doğu Türklüğü” konusunda Anayurt ve Çin coğrafyasındaki Türk varlığı ve etkisi ile ilgili bilgi paylaşımında bulunulurken Çin’deki Türk varlığı ile ilgili Tabgaçların da önemli bir yeri olduğunu belirtmek gerekir. Bu konuda Asya Hun yönetimi sonrası dönemi incelememiz gerekir. Kunların son Yabgusu olduğu bilgisi verilen Hu Çu Tsiüen zamanında Yabgu unvanı kaldırılıp Kun (Oğuz) sülalesinin hakimiyetinin bitmesiyle 20.000 Kun ailesinin Çin’e tabi olduğu bilgisi verilir. Asya’daki Hun yönetiminin etkisini yitirmesinden sonra da Çinde Tapo ya da Tabgaç hakimiyeti görülürken Anayurt’ta da Siyenpi ve Cücen hakimiyetlerinin kendisini gösterdiği bilgisine ulaşıyoruz.

Kunların bir kısmının Siyenpi lere dahil olup onların da Siyenpi adını aldığını öğrenirken Hunların hakimiyetini tam anlamıyla yitirmeden önce

de Siyenpiler ile çarpıştıklarını öğreniyoruz. Siyenpilerin Kuzey Hunlarının Doğusunu zapt ettiklerini öğrenirken de Hunlar kadar büyük bir hakimiyet alanına sahip olmadıklarını da öğreniyoruz. Çok uzun süre devam etmeyen Siyenpi hakimiyeti döneminde Dokuz Oğuzlar (Uygurlar) ın da Tarbagatay’dan Orhun’a kadar olan yerleri işgal ettiği bilgisi de verilir. 394 yılında da bu Dokuz Oğuzlara dayanan Aparların da Siyenpilere karşı bir isyan başlattıklarını öğreniyoruz. Bu isyandan sonra da Anayurt da Çin’lilerin Cücen yahut Jüen Jüen adını verdikleri yönetim kendisini gösteriyor. Orhun yazıtlarında Apar adıyla anılan bu Cücenlerin Tolun Kağan adındaki yöneticisinin de birden fazla konuda ön planda olduğunu öğreniyoruz. Hüseyin Nihal Atsız’ın Tolun Kağan için “Türkelî’nin ikinci büyük ıslahatçısı ve müceddidi” olduğunu ifade etmesi bu hükümdarın ne kadar önemli olduğunu gösterir bize. Cücenlerin Anayurt da hakimiyeti döneminde bazı Hun - Siyenpilerin de Topa adında yeni bir hanedan kurduğunu ve Çinlilerin bunlara Goey adını verdiklerini öğreniyoruz. Bu bilgiler ile beraber çok uzun bir ömür sürmeyen bir Türk yönetiminin Çin’de hakim olduğunu öğreniyoruz. (4).

Çin’deki Han hanedanlığından sonra Çin sınırları içerisinde küçük Hun beyliklerinin kurulduğunu da öğrenirken belki aklımıza Anadolu’da ki Türk beylikleri de gelebilir. Bölünmenin her zaman bir yönetimin güç kaybının bir sonucu olduğunu düşünebiliriz. Çin’deki son Hun yönetiminin de Tabgaçlar tarafından yıkıldığı bilgisi verilir. Bozkırlarda ortaya çıkıp Çin’e yerleşen Türkler arasında ilk olarak konar göçer hayat yaşayıp sonradan yerleşik hayata geçen Tabgaçların varlığının Türk tarihinde ayrı bir yeri olmasına rağmen ilerleyen dönemde de artık Çinliler arasında eridiğini öğreniyoruz.

6.3.Tabgaçlar ve Çin’deki Türk Varlığı

Tabgaçların yönetici tabakasının Türk kökenli olup halk tabakasında Hsien pi ya da Siyenpi’lerin etkisinin olduğunu öğreniyoruz. İlk başlarda Çinli olmaya, yerleşik hayata ve Budizme karşı koymaya çalışan Tabgaçların maalesef ilerleyen dönemde bu konuda başarısız olduğunu öğreniyoruz. Tabgaçlar içerisinde ilk olarak Budizmi engellemeye çalışan Tai wu adında bir hükümdarın varlığını öğreniyoruz. Çin’de uzun süren bir anarşi ortamından fay-

dalanan Tabgaçların Kuzey Çin'e hakim olup gelecekte Çin'in birleştiricisi ve idarecisi olduklarını öğreniyoruz. İlerleyen dönemlerde Bozkırlı olma özelliğini kaybeden Tabgaçların rakibi olan Cücenlere karşı üstünlüğünün azaldığı bilgisi verilir. Tabgaç modeli bir yönetim tarzının aynı zamanda birden fazla Türk yönetiminde görüldüğünü öğrenirken bunlar arasında Ak Hunlar ve Avrupa'daki Bulgarlarda görüldüğü bilgisine sahip olurken aslında bu modelde bir Hun bağlantısı olduğunu da anlıyoruz. Zaten Tabgaçların bölünmesiyle Hsia hanedanının Büyük Hun Yabgusu Bağatur (Motu, Mete) nin soyundan gelen Ho lien P'o - p'o tarafından kurulduğu bilgisi de verilir. Bu hükümdarın da Çinli olmayı benimsemeyip reddettiği bilgisine de ulaşıyoruz. İlk başta askeri devletten çok kabile devleti özelliği taşıyan Tabgaçların ilerleyen dönemde değişime uğradıkları bilgisi de verilir. Tabgaçların altın devrini yaşatan T'ai - wu döneminde de bir fermanla Budizmin halkın arasında yayılmasını engellediğini öğrenirken kendisinde fetihlere önem verdiğini öğreniyoruz. Onun döneminde de Gök Türkleri meydana getiren 500 Hun ailesi ve Aşina soyunun Çin'deki yönetiminin yıkılıp Cücenlere sığındığını öğreniyoruz. Böylece Gök Türkleri oluşturan yönetim ve ailelerin bir dönem Çin'de yaşadığını da anlarken Orhun yazıtlarında da Çin için Tabgaç adının verildiğini öğrenmemiz bize ilginç gelebilir. Tabgaçların Türkçe konuştukları ve Türk olduğuna dair birçok örneğin var olduğunu öğrenirken Karahanlı hükümdarı tarafından da Tabgaç adının unvan olarak kullanılmasının da ilgimizi çekeceğini düşünebiliriz. Çinlilerin Toba olarak bahsettiği Tabgaçların Kaşgarlı Mahmudun eserinde de Türk olarak bahsedildiği bilgisi de bu konuda destekleyici bir unsur. Bazı Çin boylarının da Hunlar ile akrabalık bağının bulunduğunu öğrenmemiz de Çin sınırlarındaki Türk varlığının delilleri arasında. Çin'de çok güçlü bir yönetim kurup Çinleşme sürecinde Wei adını alan Tabgaçların en büyük rakibi olarak Juan Juan ya da Cücenliler sebebiyle fazla ilerleyemeyerek Doğu ve Batı Wei olarak bölündüğünü öğreniyoruz. (1) (2). Türklerin Asya kıtasında sadece Anayurt da değil Uzakdoğuda da etkinliğine dair bilgileri de öğrenmiş bulunurken belirli bir coğrafyaya sığmayan bir Türk varlığı da ön plana çıkıyor.

Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın da De Guignes'den alıntı yaparak Çin'de yönetim kuranlar arasında Türk, Tatar, Mançu ve Moğol kabilelerine mensup hanedanlar ile ilgili bilgi paylaşımında bulunduğunu öğreniyoruz. Bunlar arasında Han, Çao, Hia, Kuzey Liang, Topa, Wei, Gök Türklerden sonra Cengiz Han'ın soyuyla da bağlantı kurulan Şato Türkleri, Kitan ve Kin adı verilen yönetimlerin bir dönemden sonra ekserisinin Çinleştiğini öğreniyoruz. Buna ek olarak da Cengiz Han'dan sonraki Kubilay Hanlığının Çin'deki varlığı ve burada Çin'de kalanların varlığını da ayrı olarak ele alabiliriz. Tabi daha önce de adını verdiğimiz "Döngünlerin varlığı da ayrı bir mevzu. (6). Bütün bir Asya kıtasında etkisi olan Türk varlığının izlerini takip ederken Japonya'da da kendisini gösterdiğini öğreniyoruz.

7. Japon Türkologların Bulguları: Türk-Japon Bağlantısı

Japon Türkolog Higashi İwao'nun yıllar süren çalışması, yoğun emekleri, takdire şayan derecedeki ilgisi ve adanmışlığı sonucunda yazdığı Gök Türklerden Gelen Japon Dili adlı eseri Japonya'daki Türk varlığı, etkisi ve izlerini ortaya çıkarıyor. Doğu Türkistan kökenli akademisyen Dr. Hacı Kutluk Kaderi'nin de çeviri ve hazırlığındaki katkısı sayesinde de faydalanmamıza hazır hale gelen bu eserde dilbilimsel açıdan Türkçe ve Japonca arasındaki benzerlik, ortak yön ve bağlantılar ortaya çıkıyor. Günümüz Japonya'sına giden bazı Türklerin Japonlara etkisi ve katkısını da öğreniyoruz bu eserde. Aynı zamanda Japonları oluşturan asli unsurun kökleri hakkında da bilgi sahibi oluyoruz bu eserde. Japonların geçmişte Baykal Gölü civarında yaşayan bir unsur olduğu bilgisine de ulaşıyoruz. Doğu Tarihçisi Prof. Dr. Namio Egami'nin 1948'deki "Atlı Türk Savaşçılarının Fetih Hanedanı" teorisinden de bahsedilir bu eserde. Higashi İwao'nun Japon ve Gök Türklerin aynı kökten geldiğini ifade ettiği bu eserde Japonların köklerinin Baykal Gölüne dayandığı yönündeki araştırma bulgularının Osaka Medical University Fahri Profesörü Hideo Matsumoto'nun teorisi olduğu bilgisi de verilir. Japonların geçmişinin Kuzey Moğol halkıyla bağlantılı olduğu bilgisi de verilir bu eserde. Japonca'daki Akaru kelimesi ile Türkçedeki Akar kelimesi arasındaki benzerliğin küçük bir örnek olduğunu anladığımız bu dil-

bilimsel çalışma da Türkçe ve Japonca arasındaki birçok benzer kelimededen bahsedilir bu eserde. Çok ciddi bir dilbilimsel çalışma örneğini gördüğümüz bu eserde. Orhun Yazıtlarından ve Kore üzerinden Japonya'ya gelen atlı Türk savaşçılarından sıklıkla bahsedilir bu eserde. Uygur diline de odaklanıp Moğol ve Mançu dilini öğrenen Higashi İwao'nun 20 yıllık bir emeği söz konusu. (10) Bu bilgilere baktığımızda da bir Türk - Moğol - Japon bağlantısını kurabildiğimiz gibi Uzakdoğuya da uzanan bir Gök Türk etkisinin de varlığını öğreniyoruz. Bütün bir Asya kıtasındaki Türk etkisinin varlığını öğrenirken bütün bir Türk tarihinde de geleneksel bir etki bırakan üç büyük yönetim arasında Saka, Hun ve Gök Türkler ön plana çıkıyor. Bu üç büyük yönetim de ön plana çıkan unsurlar arasında Türk birliği, yönetim modeli, Referans Soy lar gibi önemli unsurlar aklımıza gelir. Bunlardan sonra kurulan bütün Türk devletleri için bu unsurların bir kaynak olduğunu düşünebiliriz. Devlet - i Ali Selçuk ve Devlet - i Aliyye' nin bile bu yönetimlerin devamcısı ve temsilcisi olduğunu düşünüp Türkiye Cumhuriyeti'nin de bu yönetimlerin son temsilcisi olduğuna inanabiliriz. Bütün Türk yönetimleri için " Üçüncü Büyük Kaynak " olarak da Tu ke Aşına hanedanı merkezli Gök Türk yönetimini ele almanın da bir mecburiyet olduğunu düşünebiliriz. Bunun sebebinin ise bu yönetimin merkezi değeri diyebiliriz.

8. Gök Türklerin Saka'lar ile bağlan

Daha önce Tabgaçlar ile ilgili bahsedilen konu içerisinde Tabgaçların efsanevi hükümdarı Tai wu döneminde Aşına önderliğindeki 500 Hun kökenli ailenin Cücenlere sığındığı bilgisini öğrenmiştik. Bu kaynağa göre Gök Türklerin Hun bağlantısını keşfetmişken aynı zamanda bazı kaynaklarda da Gök Türklerin Saka'lar ile bağlantılı olduğu bilgisi de verilir. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın eserlerinde Gök Türklerin yönetim hanedanı için ayrı yerlerde birden fazla ad kullanılır. Çin kayıtlarında geçen Tu kiu adının da aynı zamanda Hun yönetim ailesi için de kullanıldığını hatırlıyoruz. Bunun dışında Avrupa kayıtlarında Karahanlılar ve Elikhanlılar adının da geçmesi ilginçtir. Bunlara da ek olarak " Demirci Tarhanlar Nesli " Hakanlar Nesli, Aşına gibi adların da Zeki Velidi Togan'ın yazılarında öğreniyoruz. Dikkatimizi çeken ayrı bir hususun da Gök Türk ve Hazarların

devlet teşkilatının « Eski Kahin Kam'lar » tarafından oluşturulduğuna dair de bilgi vermesi Gök Türk yönetim hanedanı için biraz gizem katıyor. Bu gizem ise aklımıza Türk teşkilatlanmalarındaki köklü ve gizemli bir yapıyı da getirebilir. Uzun bir süre edebi eserlerde, yayınlarda, kitaplarda bahsedilip gündem olan Börü Budun, Ak Saçlılar, Ak Sakallılar, Teşkilat gibi birden fazla adla anılan meselenin de çıkış noktası olarak belki de bu bilgi gösterilir.

Cücen hâkimiyetinde demircilikle ön plana çıkıp bu yönetimin hâkimiyet alanında büyüyen bir güç haline gelen Aşına soyu ve önderi Bumın'ın isyan ederek büyük bir alanda hakimiyeti ele geçirmeleri Tu kiu Aşına yönetimi için önemli bir başlangıç diyebiliriz. İlerleyen dönemlerde Uzakdoğu'da Mançurya, güneyde Hindistan hududu ve batıda da Karadeniz sahillerine uzanan büyük bir devlet haline geliyor bu yönetim. Zeki Velidi Togan tarafından Sanskrit dilinden geldiği bilgisi verilen " Şaman " adının Türkçe kökenli olmadığı bilgisini verip Türkçesinin ise "Kam" olduğunu da belirterek Gök Türk yönetimi için hakiki Şamanist olduğunu da yine Zeki Velidi Togan'dan öğreniyoruz.

Budizmin Şamanizmin esasından Türemiş bir inanç olduğunu da öğreniyoruz. Ayrıca bu inancın etkisini Türk, Çin, Moğol toplumlarında görürken Budizmi de yarı Şamanizm saydığımızda daha büyük bir etki alanında bu iki inancın etkin olduğunu anlarız.

Sonuç

Hunlar ve Gök Türkler, Türk tarihinin temel taşlarını oluşturan iki büyük yönetim olarak, Türk birliği, devlet teşkilatlanması ve kültürel miras açısından derin izler bırakmıştır. Hunlar, T'u-ke hanedanıyla bozkırların ilk yönetim modelini geliştirirken, Mete (Bağatur Yabgu) gibi liderler askeri ve siyasi dehasıyla Türklerin birleştirici gücünü ortaya koymuştur. Bu miras, Gök Türklerin Aşına soyu tarafından devam ettirilmiş; Selçuklu, Osmanlı ve nihayetinde Türkiye Cumhuriyeti gibi sonraki Türk devletlerinde geleneksel bir yönetim modeli olarak kendini göstermiştir. Hunların Çin, İran ve diğer komşu topluluklarla olan etkileşimleri, Türk tarihinin yalnızca Ana Yurt'la sınırlı olmadığını, Asya'dan Avrupa'ya, hatta Japonya'ya kadar geniş bir coğrafyada etkili olduğunu kanıtlar. Çu hane-

danı, Tabgaçlar ve Japon Türkologların bulguları, Türklerin kültürel ve siyasi etkisinin evrenselliğini ortaya koyar.

Hunların kültürel mirası, Töre gibi toplum düzenini sağlayan kanunlarla, müzik ve kozmolojiye verilen önemle zenginleşmiştir. Levirat gibi gelenekler, aile ve mal varlığı koruma anlayışını yansıtırken, kopuz eşliğinde söylenen Türküler, Hunlardan günümüze uzanan bir kültürel köprü oluşturmuştur. Askeri alanda onluk sistem ve ısıklı ok gibi yenilikler, Türklerin insanlık tarihindeki öncü rolünü pekiştirmiştir. Çin Seddi gibi semboller, Hun-Çin ilişkilerinin hem çatışma hem de etkileşim boyutunu gözler önüne serer. Çi-çi ve Ho Han Yeh arasındaki bağımsızlık-tabiiyet çatışması ise Türklerin özgürlük anlayışını ve batıya yönelişinin kökenlerini aydınlatır.

Gök Türkler, Hunların yönetim modelini geliştirerek Türk devlet geleneğini kurumsallaştırmıştır. Aşina soyunun T'u-ke hanedanıyla bağlantısı, Türk yönetimlerinde referans soyların önemini vurgular. Tabgaçlar, Ak Hunlar ve Avarlar gibi Hun kökenli yönetimler, Türk etkisinin Asya ve Avrupa'da yüzyıllar boyunca devam ettiğini gösterir. Zeki Velidi Togan, İbrahim Kafesoğlu ve Osman Karatay gibi tarihçilerin çalışmaları, bu bağlantıları akademik düzeyde aydınlatırken, Japon Türkolog Higashi İwao'nun dilbilimsel bulguları, Türk etkisinin Uzakdoğu'ya uzandığını kanıtlar. Bu geniş etki alanı, Türk tarihinin yalnızca bölgesel değil, küresel bir perspektiften ele alınmasını gerektirir.

Türk tarihinin Hun ve Gök Türk dönemleri, birliğin, disiplinin ve kültürel zenginliğin sembolüdür. Bu dönemlerde ortaya çıkan yönetim anlayışı, devlet teşkilatlanması ve kültürel unsurlar, sonraki Türk devletleri için bir rehber olmuştur. Devlet-i Ali Selçuk ve Devlet-i Aliyye Osmaniyye, bu mirası devam ettiren, Türkiye Cumhuriyeti de bu köklü geleneğin modern temsilcisi olarak konumlanmıştır.

Türklerin Asya, Avrupa ve Uzakdoğu'daki etkisi, yalnızca siyasi ve askeri başarılarla değil, aynı zamanda kültürel ve dilbilimsel katkılarla da şekillenmiştir. Bu bağlamda, Hun ve Gök Türk mirası, Türk kimliğinin evrensel değerlerini anlamak için vazgeçilmez bir kaynaktır.

Sonuç olarak, Hunlar ve Gök Türkler, Türk tarihinin yalnızca başlangıç noktası değil, aynı

zamanda onun ruhunu ve yönünü belirleyen temel unsurlardır. Bu iki büyük yönetim, Türklerin birliğini sağlama, devlet kurma ve kültürel mirası koruma konusundaki kararlılığını yansıtır. Ana Yurt'tan dünya sahnesine uzanan bu etki, Türk tarihinin zenginliğini ve sürekliliğini gözler önüne serer. Gelecek nesiller için bu mirası anlamak ve korumak, Türk kimliğinin köklü geçmişine saygının bir gereğidir.

Kaynakça

(1) Prof. Dr. Ahmet Taşağıl Bozkırın Kağanlıkları Kronik Kitap İstanbul 2021 s. 10, 16, 17, 18, 23, 27, 30, 35, 43, 61, 64, 65, 70, 71, 77, 78, 81, 84, 85, 88,

(2) Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu Türk Milli Kültürü Boğaziçi Yayınları 2. Baskı İstanbul 1983 s. 56, 57, 58, 60, 62, 63, 64, 67, 85, 86, 264, 90, 92, 93, 153.

(3) Divanü Lügat it Türk Tercümesi Çeviren Besim Atalay Türk Dil Kurumu Yayınları Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 1985 s. 340 = Kün : Gün, Güneş.

(4) Hüseyin Nihal Atsız Türk Tarihi Üzerine Toplamalar Ötüken Neşriyat 2. Basım 2011 Beyoğlu / İstanbul s. 18, 19, 41, 42, 43, 45, 54, 55, 71, 72, 173, 185, 187, 191, 192, 193, 210, 211, 214,

(5) Prof. Dr. Mehmet Bayraktar Medler ve Türkler Akçağ Basım Yayım 1. Baskı Kızılay – Çankaya / Ankara 2013 s. 57, 139, 140, 141, 299.

(6) Prof. Dr. Zeki Velidi Togan Umumi Türk Tarihine Giriş Hak Kitabevi 1946 1. Cilt İstanbul S. 2, 24, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 71, 75, 76, 144, 378, 379.

(7) Prof. Dr. Osman Karatay Türklerin Kökeni Kripto Yayıncılık Ankara 2011 1. Baskı s. 37, 194, 199.

(8) Prof. Dr. Necati Demir Turan Hakanı Alp Er Tunga İnkılap Kitabevi Yenibosna / İstanbul 2021 S. 101, 153, 165.

(9) Prof. Dr. Osman Karatay İran ile Turan Ötüken Neşriyat 2. Baskı 2012 Beyoğlu/İstanbul S. 24, 28, 45, 206, 230.

(10) İwao, Higashi. (2021). Japon Türkolog. Gök Türklerden Gelen Japon Dili. (Hazırlayan Hacı Kutluk Kaderi) Son Çağ Akademi, İstanbul. S. 6, 25, 26, 27, 49.

Hakan
TOPUZOĞLU
Official

HAKAN TOPUZOĞLU
Grafiker